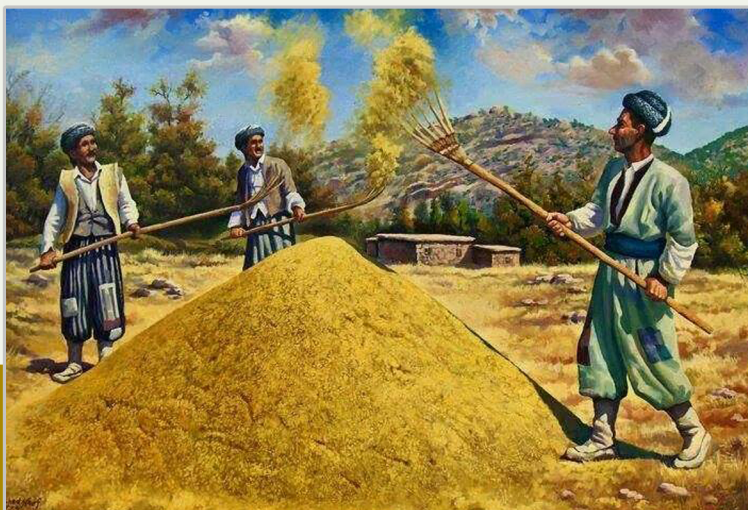

بیدەر

بیدەرا پەیف و زاراڤان

(بەرگی ئیکی)

د. عزەت فندی

www.findi.info

بیدەر

بیدهرا په یف و زارافان

www.findi.info

بیڈہر

بیڈہرا پھیف و زاراقان

(بہرگی ٹیکے)

د. عزت فندی

۲۰۲۰

- نائفی پەرتووکی: بێدەر، بێدەرا پەیف و زارافان (بەرگی تیکن)
- نائفی دانەری: د. عەزەت فندی
- دەرھینان ھونەری و بەرگ: ھەکار فندی
- کەفالی بەرگی: دلشاد نایف
- سەرپەرشتی چاپ: عوسمان پیرداود
- ھەشانین ئەکادیمی کوردی: ژمارە (٤١٥)
- چاپ: چاپخانا زانکۆیا سەلاحەددین - ھەولێر
- ھژمارا سباردنێ ل رێفە بەر یا گشتی یا پەرتووکی خانین گشتی: ژمارە (١٠٩٠)
- ھەولێر، ھەریما کوردستانێ - ٢٠٢٠

دیاری

بۆ وان که سین
شانازی ب زمانی خوئی کوردی دهن،
و پی دخوینن و پی دنقیسن،
و کیمی هیچ زمانه کۆ دی نابینن.

ع.ف

www.findi.info

پیشہ کی

دقی پھرتووکئی دا نفیسہری فیاہ تیشکھ کئی بیخیتہ سہر چہند بابہ تہ کین زمانی و گووتن و زارافین بہری نوکہ نہ ہاتینہ بہ حسکرن کو ژ میژ وەرہ ل بہر دەستی وی بوون و ہزرا وان کریہ کو دیار بکھت و بیخیتہ بہر دەستی خوہندہ فان و شارہ زایان پیخہ مہت دیار کرنا چہندین راستیان کو پیٹقی یہ ب رژدی ل سہر راوہستن.

ژ لایہ کئی دی فہ نفیسہری چہندین زارافین^(۱) کوردی یین کویر و دەگمەن د واری فہرہ ننگ و زانستی دا ل جھین وان یین راست و دروست دانیت، ژ بہر ہمخانبی فہ مہ گووتن و زارافین خو یین راست و دروست ژ بیرکینہ و پش گوہ ہافیتینہ و مہ ل شوینا وان ہندہک پھیٹین دی یین بیانی ئیخستینہ ناف فہرہ ننگا کوردی و جھئی وان چیکریہ یان ژی ہندہک پھیٹین دی یین چیکری ل شوینا وئی یا کو د بنہرہت دا مہ ہہ بووینہ ہاتیہ دانان.

د ناف بابہ تین فئی پھرتووکئی دا ہووین دی بینن کا چہوا دکھن دا پھیٹین راستہ راست بو کریار و مہرہ مان گہلہک ب ہویری ہاتینہ بکارئینان، یان بو مہرہ مہ کا زانستی یا ہویر کو دکھن دا ہاتیہ بکارئینان لی نہ ب شیوی زانستی ئہ فو، بہ لکو ل دویف پیٹقی وی سہر دەمی بوویہ، لی تاییہ تمہ ندیا نفیسہری یا زانستی و ئہ کادیمی و شارہ زایا وی د بیافی زمانی دا زیدہ باری وئی گہنجینہ یا پھیف و زارافان، نفیسہری جوین جوین و ب شیوہ کئی زانستی ئہ و پھیف و زاراف ریژکینہ و ئیخستینہ ہہ مہ بہر خوہندہ فان و تاییہ تمہ ندان، ئہ فجا ہیفیا مہ ئوہ وفا ژئی بیٹہ وەرگرتن و نقشئی نوی ژ نہ زانینی و بی ئاگہیی نہ بیژیت مہ پھیف و زاراف نینن.

---

(۱) زاراف پھیفہ کا رہسەنہ، پھیف ژی ب گشتی سئ پشکھ: ئامراز و ناف و فرمانہ ، ئامراز و فرمان ژی بو زارافسازین دەست نادن ژ بہر ہندی دقتی دقتی پیناسی دا پھیف بکہ بنہ (ناف) و بیژین (زاراف نافہ کئی رہسەنہ). ژیدہر (جہمال عبدول، بہر کوئیکی زاراوہ سازی کوردی، دووہم چاپ، ہولیر، ۲۰۰۸، ۵۱ ل).

هەر وسا دفتی پەرتووکی دا و ل دویف بابەتین جودا جودا کوک و لیکهاتن و لایئ
قهشارتی یئ زمانی دایه دیارکرن کو د هەر بابەتەکن پەرتووکن دا، مزاره کا پیکفه
گریدای و تاییه ته مه ندیا کۆمه کا په یقان بخوڤه دگرتینه.

وهکی بهری نوکه مه دیارکری، پیکه مه ت وی چەندی کو هەر که سه ک مفای ژ
قان بابەتان وه ربگریت و بهرزه نه بن، پیتقی یه دیاربه کین کو گه له ک ژ قان بابەتان
نقیسه ری بهری نوکه ب ده هان سالان ل سەر هنده ک بهر په ران نقیسیبوون و
پاراستبوون، زیده باری هنده ک بابەتین دی کو د میشکن خو دا پاراستبوون و
هنده کین دی هیشتا ماینه رووناھی نه دیتی یه، لی ب ئانه هیا خو دی مه زن دی ل
پاشه روژی وان ژی بینن چ د بهرگی دووی دا بن یان ژی وه ک بابەتین جودا جودا یان
وه ک فه کۆلینین زانستی دی ئه و ژی که فنه بهر ده ستی هه وه.

د قان بابەتان دا چافی نقیسه ری نه ل پینقیس و په یقین سهرده مه به لکو ل
گه له ک جهان ب مه به ست هنده ک په یف هاتینه بکارئینان، هەر وسا دیاردبیت کو
پتر چافی نقیسه ری ل سەر پاراستن و بکارئینانا په یفا کورده واریا کویر و ده گمه نه.

هه کار فندی

ۛۛۛ

په یق و زاراق

ۛۛۛ

www.findi.info

بابه تی (۱)

پل: ئەم دشیین ل سەر قی پەیقی ھندەك پیزانینان بیژین:

- ۱- پل: (ب دەنگی گرتی) پلەکا خوئی یان پلەکا شەکرۆ یان پلەکا... ھتد. ئەو (چەندە) یا تو دشیی ل نافبەرا تلا (بەرانی و شەھدی) ب ھلگری، ئانکو وەك (سەنگ) ئەم دی بیژین (ئیک گرام).
- ۲- چەنگ: ئەو (چەندە) ب ئیک دەست چەندەکا خوئی یان شەکرۆ ب ھلگری دبیژنی (چەنگەگ).
- ۳- مست: ئەو (چەندە) کو ب دوو چەنگا تژی خوئی یان شەکرۆ پراکە ی ئانکو لپی (سەنگی) تشتی.

پل ← چەنگ ← مست

ب پامانەکا دی (پل) ئەو لقینە یا ژ نافبەرا تلا بەرانی و ئیک ژ تلیت دەستی دەردکەفیت وەکی: تو (پلەکی) ل (تەبەرەکی) بەدی و گرپل بیت و بچیت، ل سەر قی چەندی مەزنا یا گووتی (کەس ب پلەکن ناچیتە سەری ملەکی).

تیبینی: پەیفال سەری دیارکری بو ھندەک مەعنایین دی ژی دئیتە گووتن، لئ مە پتر لایەنی (سەنگ / وزن / Mass) گرتیە.

ھەر وسا بو سستکرنی ژی دەپت، کو تشتەک نیزیك بیت ژ جھەکی بکەفیت، وەك (من ئەف بەرە یی پل کری، ھەوہختە بکەفیت).

بابه تی (۲)

۱- لب:

د کورمانجی یا مه دا په یفا (لب) ب راما نا (تیک، کت) دهیت، بو نمونه دی بیژی (لبه کی) بده من، قیجا چ (میویژ بیت، باهیقه ک بیت، چکلپته ک بیت) یان هر تشته کی کت بیت، راما نا وی من تیک ژ وان دقیت. ب هزرا من نا قن (دوولب) ی، کو گونده که ل روژ ئافای باژی ری دهو کی ژ قن (لب) ل مه گو تی ی هاتی، چونکی نه و (نیف چیا کی) دپشتا گوندی دا گه لیکه کی ی ل نیقن و نه و چیا کی ی کره دوو پارچه، یان دوو قهت یان دوو پرت. و د کورمانجی یا که فن دا وه که مه گو تی (دوولب) ئانکو لبه ک ل ملن روژ هه لاتی و لبه ک ل ملن روژ ئافای له وان نا قن گوندی بویه (دوولب).

۲- قل:

ل کورمانجی یا نافه راست په یفا (قل) ب راما نا (لب) ل مه گو تی دهیت، بو نمونه دی بیژن (قلیکم به ری) ئانکو تشته کی بتنی، کته کی، دیسان وه کی میویژه کی یان چکلپته کی یان باهیقه کی بده من. هر نه ف (قل) ه یه د کورمانجی یا مه دا هیشتا مایه ل سهر په یفا (پشکل) و (پوزکل) ئانکو نه و (کل) ل ژ پشتا بزنی دکه قیت و نه و (کل) ل ژ پوزا که ری دکه قیت.

۳- بز:

ل پشتا گه رمیان و دهر دوراوی پھیفا (بز) ل شونا (قل و لب) لکاره، لهو نه ز دیژم
ناقئ باژیری (دووبز) هر ب راما نا (دوولب) ل مهیه، واته (لب و قل و بز) ئیک راما نا
و ئیک واتانه وه کی (کهر و پرت و پارچه)، ل دوماهیئ ما کی دیژیت ناقئ (ادلب) ژی
(ئیک لب) نینه! تنئ بوچوونه که وهی قیدارم هزاره ک تیدا بهیته کرن.

www.findi.info

بابه تی (۳)

دیسان د کورمانجی یا مه یا خوهش و شرین دا ئەم دزانین: (گۆ) پامانا (تەپە = کرە) ددەت، ئانکو (گوانی = تەپانی = کرە القدم)، ئەف پەیفارەسەنا (گۆ) د کورمانجی دا باراپتر ل پێشیا هەر پەیفەکی بەیت، ئەو نشت یی (خپ)ە، واتە (دائری) یان (گۆرۆف)ە، واتە (کروی)، ئەم ل فان پەیفان بنیرن (گوندور، گوھیشک، گورویل، گوزک^(۱)، گوزەک، گۆپال، گۆفەند، گویز، گویزان^(۲)، گۆل^(۳)، گۆستێرک، گۆمبەت، گۆلۆک^(۴)، گۆه^(۵)) فان پەیفان هەمیان سەر و شیوەکی (بازنە ی و خپ و گۆرۆف) یی هە ی، هەر چەندە هەندەک ناف و پەیفین دی یین هەین (دبیت) ئەف (گۆ)ە پارچەک بیت ژ پەیفی یان ئەو ژ ی وەکی بیت سەری بن وەکی (گوند، گۆف، گول، گورە)، چونکی باراپترا شیوی گوندی بەرەو بازنە ی و خراتیی دچیت هەرەوسان (گۆف) ژ ی دیارە وەکی (کوتان)ان، ئەو ژ ی د خپ و گۆرۆف بووینە، تنی (گ) ی (و) لدوی بیت ب هزرا من ئەفا مە گووتی یا دروستە، لئ هەکە پیتەکا دی لدوی (گ) ی بیت ئەف ریسایە ل سەر جیبەجی نابیت وەکی : گفاندە، گا، گر، گرین، گیرە، گیسک، گیزک. لئ پەیفارە (گۆشت) ژفی ریسایی فەدەرە.

تیبینی:

هۆل: بۆ تشتی گۆرۆف و نیف قالا، وەک: هۆلانی (تەپانی).
(گۆ) یان (گۆک): دبیزنە یی نیف تژی، وەک گۆکانی (کاشۆوانی).

(۱) گوزک: گوزکی ئافی یان (گوسک)، زکی وی یی خروخرە وەکی گووی.

(۲) گویزان: گویزان سەر تراشین، د کەفن دا وەکی (کفان) ی بو نەیا (راست) بو وەکی یا نەو.

(۳) گۆل: گۆل ئافی، هەمی دەمان رەنگی نیزی بازنە ی وەردگیت.

(۴) گۆلۆک: گۆلۆکا ریزی یان گۆلۆکا بەنکا.

(۵) گۆه: شیوی نیف بازنە ی یە.

بابه تی (۴)

پیتا (وی) پیته کا ره سەن و بنگه هینه د کورمانجی یا مه دا وه کی (هوین، هویر، کویر، سویر، دویر، خوین، روین، نوی) لئ ئەفرۆکه خەلکئ مه (باراپتر) مخابن پئ لینا و بهرزه کر و ووندا کر و فەشارت و بن ئاخکر، ئەو ژێ ب هزرا من چونکی نه مه باوهری ب خوه ههیه نه ب زمانئ خوه ههیه و نه ب دیالیکتا خوه ههیه، ب جاره کئ بوونه (هین، هیر، سیر، خین، نی، دیر). و ژ فئ خرابتر و کمباختر و ویرانتر فئ رینقیسا سقەت و لهنگ و لاواز دکه نه پیشگر بو هندهک ناڤ و زاراپ و سالوخه تین دی، تو برینئ چ کره گیره و گیلما گافانی دی وه ره سه ره کی ژ فئ پهنگا ئالزی هلکه، وه کی (هیر دیتن، نیگول، نیپیل، خیندار). هه ره بوغوونه په یفا (رویس) و (ریس) و په یفا (سویر) و (سیر) عه رد و عه سمان ژێک جودا نه، (رویس = عاری، ریس = صوف) (سویر = مالح، سیر = نوم). مه حه یف و مخابن دیسا دبیزم کورمانجی یا خوه ش و شرین یا که تیه ده ستئ نه زانا.

بابه تی (۵)

ديسان كورمانجی یا خوهش و زهنگین، ئەفا پری زاراق وپه یف و ئاخفتنیٔ شرین، بٔ خوهی و خؤدان و سه میان مایه، خه لك كه تیه گیانی ؤ و ژیک ژیک کر و هیٔ هیٔ کر و کره قه رقوده، و ههستی لٔ قه راقویستن و پراخرانده دانگا گوندی و میٔش و مورا بهردایٔ.

پیٔتی ب خه مخورو زمانفین و کورمانج په رٔسا ههیه دا ساخ کهن و پراکه نه سهر دارٔی پیا به لکی پیچه کٔ گیان بیٔتی چونکی ؤ جه و وار و شینوار جهرگٔ کوردستانٔ یه .

تو ب ریٔنه فان دوو سٔ په یقان ل سهر بابته تی مه یٔ جاران:

۱- توی :

ب رامانا (thin layer) (طبقة رقيقة) وه کی (سهر توی) یٔ ماستی (نه سهرتیک) وه کی فان چه ند سالان هه پماندی، ئانکو (تویٔ) ژ سهر فه و ههر وه سان (تویٔ) ههر تشته کی ژ بهر هندٔ ئەف په یفا د زاراقٔ سؤرانی دا (تویکاری) ب رامانا (التشريح) دانای یا دروسته و ههر ئەف په یفا (توی) یا مهیه ب راستی و دروستی یا دارٔیتی و ب کار ئینای.

۲- تویخ :

ب راما نا (thick layer) (طبقة سمیكة) وه کی دبیزن گوستن به رازی تویخ تویخه
نانکو ئەم دشیین ژ ئالیی ستویراتییی و تهنکییی فه توی و تویخ بکاربینین.

۳- تهخ :

ئەم دشیین بو (طبقات المجتمع) بکاربینین و نهو ئەف زارافه لکاره، چونکی د
کورمانجی دا دبیزن تهخیت به لگا یان (به لگیّت میوا بکه تهخ تهخ) هه ر وسان تهخه کا
چولی یان تهخه کا چولی ژ دیهه بینه (دیها چولی) بو خوارنا بزنان.

۴- بو (crust) نانکو (قشرة) ئەم دشیین (تیفل) ی بکاربینین، فیجان تیفلن هه ر
تشته کی بیت ژ فیقی یان تیفلن عهردی بو جیولوجی.

تیبینی:

دقیّت توی یی نهرم بیت وهك سهرتویی ماستی و پیستی مروقی ههروه سان تویخ
نهرماتیا وی بهرهف رهقیی دچیت و تهخ و تیفل ئەو ژی بو تشتی ههشك و رهق و
تهق دهینه گووتن.

بابه تی (٦)

دیسان د کورمانجی یا خوہش و شرین دا، هه که ئەم ل فان ئاخفتن و په یقان بنییرین و بزانی چ په یوهندی و گریدان دگه ل ئیک هه یه (بژی، بژییا، بزاره، بژاله، هه ژاله) یان (هه ژ، گژ، قژ، گژک، یان گژلووک) یان (ژوژی، ژاژی، ژاژقه بو)، هه می دبنه ما و دبنه پرهت و دبنه کوکن دا ل (دوخه کی ئانکو حاله ته کی) دگه هه نه ئیک، وه کی :

١- بژی :

گومتلی ئاخى بژی... ئانکو پرت پرت بو و هویر هویر بو، بو دندکیت وه کی ئیک، ئیک توخم ئیک ماده.

٢- بژیای :

گرارا بژیای ئانکو دندک دندک، ئیک توخم ئیک ماده.

٣- بزاره :

میویزا بزاره ... هه می وه کی ئیک، ئیک توخم ئیک دهست ئیک ماده.

٤- بژاله :

مروف بژاله بوون ... ئانکو ژیک دویر که تن ئانکو بهربونه وارا، ئیک توخم وه کی ئیک.

٥- هه ژ :

تایه کی داری چقییت وی وه کی ئیک ژ لایین رهنگ و دهست و ستویراتیی فه.

۶- گژ:

سەر گژ (قژ) گژافژ یان قژافژ، موییت وه کی ئیک، پویرتی نه شه کری، ئیک بابەت ئیک توخم ئیک مادده.

۷- گژک:

یان گژلووک دندکیت وه کی ئیک، ئیک بابەت ئیک توخم ئیک مادده.

۸- ژوژی:

سترییت وی تیژ، راوه ستای پەق، ئانکو ژۆ ژۆ (داف داف) وه کی ئیک، ئیک بابەت ئیک توخم ئیک مادده.

۹- ژاژی:

دیسان دندکیت ژیکفه بوی وه کی ئیک، ئیک بابەت ئیک توخم.

۱۰- ژاژفه بو:

وه کی دنیا عه ور و تاري و باران و تهنگافي، پشتی پیچه کی دنیا پۆن بییت و عه ور ته نک بن و ژیکفه بن، دیژن دنیا ژاژفه بو.

هیقیدارم هزر د فی بابەتی دا بهیته کرن و رولی پینا (ژ)وبه ری وی و پشتی وی د زمانێ کوردی بهیته رۆنکرن.

تیبینی:

ل هنده ک ده قه ران گه له ک ژ فان په یقان ب تیا (پ) دئینه گووتن، وه ک (پژکی، پژاله)، ئەف دیاردیه دگه له ک زمانان دا هه یه، چونکی ل دیزه مان ره گئی په یقان ئیک بوویه و هه ر فه داینه تا کو ب ده هان په یقین جودا ژۆ په یدا بووین وه ک (په شکی، به ش، پشک، به خشی، په خش).

بابه تی (۷) ی

ل نافه راستا سالیڼ ههشتیان و هیرفه، چهند بابتهك ل روزنامه و گوڤارین کوردی لسهر پیتا (و) ی به لاقه بوون کا د زمانئ کوردی دا ئیک (و) یان دوو (وو) هه نه، هه تا کار گه هشتیه هندی زمانئ کوردی ب زمانئ (واوستانئ) نافکر، لسهر بنه کوکا قئ (و) ئەز دبیژم بقی رهنگی یه:

- ل چاریکا سه د سالا بیستی زانا و زمانانین کورد وه کی پیتین عهره بی بو رینقیسا کوردی وهرباندين و گوڤراندين، دهستور ب قی رهنگی خواری دانا :-

د زمانئ عهره بی دا دوو جوریت (و) ی هه نه، ئەو ژى (الضمة) وه کی (کرد) و (واو) ل ئاسایی، وه کی (زهوور، عطور)، به رامبهری قان ههردوو (واوان) زمانانیت کورد ئیک (واو) به رامبهر (الضمة) دانا وه کی (کرد=کورد)، ههروهسان دوو (واو) به رامبهری (واوا) ئاسایی دانا، ئانکو (زهوور=زهوور)، قیجان نافئ وان (واوا کورت و دریژ بیت) یان (واوا نورمال بیت) چ جوداهى نینه.

لهو ئەز دبیژم (دوو) (واو) د کوردی دا ییت ههین و لسهر قی بنه مایی، هه که وه کی زمانان دبیژن (پیتهکن) مهعنا په یقئ گوهارت، واته دقیت دوو پیت بو هه بن وه کی:

کوچک = کوچکن ئاگری

کووچک = کووچکا ئاغای (جهئ روینشتنئ)

کووچک = کووچکئ صه

كورك = كوركى هرین، ساكو، قاپويت
 كوورك = كووركا ئاخى
 قول = كون (ثقب)
 قوول = برهكا مروقان، قوولهكى مروقان

واته:

ل پڻ ياسا زمانى هه رده مڻ پيٽه كڻ مهنا په يقى گوهارت دقیت هيمايه كڻ جودا
 بو بهيٽه دانان له وئز دپڙم مه دوو (واو) يٽ ههين ڙبلى (ۆ) وه كى (پوڦى، مروڦ)،
 ڙبه ر هندی دقیت نافيٽ وان (واو) ل كورت و دريڙ و قهله و بن، يان هه ر نافه كڻ دى
 ليدانن.

ئه ڦه زمانى مهيه نايٽ نه ئه م بترسين و نه ئه م شهرم كهين و نه ئه م بڦه شيرين،
 چونكى ئه ڦه راستيه نه شهرم و فهدى و فهيتى يه، نه خير ئه ڦه زهنگينى و دهوله مهندي
 و تيريا زمانى مهيه، ڙ لايه كڻ ديڦه د رينقيسا لاتينى ڙى دا (u, ū, o, w) يٽ ههين.
 لهوان هه كه ئه م ڙڦان (واوان) بترسين و برهڦين و خوه بكويسينين دى پشتى چند
 ساله كين دى (لابورٽ) دهنگ قافارتنى مه شهرمزار كهن، هيڦيا من ئه وه پتر
 دويڦچوون بو ڦى بابته ڦه بهيٽه كرن وئز هه زده كم ئه ڦه هه ڦيره پتر ئافى ڦه خوت و
 پتر دويچون بو بهيٽه كرن.

تبينى:

دوو پيٽين (ك) هه نه وهك (كهل = حار)، (كهل = قلعة)، دوو پيٽين (چ) ڙى هه نه
 وهك (چال = كوور / حفرة) و هه ر وهسا (چال) كو ب دهنگى ڦه كرى بو بزنا (چال)
 ئه وا پنيه كا سپى ل ناف چافا دئيٽه گووتن.

بابه تی (۸)

دیسان هەر گریدای بابته تی مه و مژارین چووی، هه که ئەم ب هویری ب رینینه پیتا (ك) (ب دهنگی گرتی) گه له ك و گه له ك د دیالیکتا مه دا پتر و مشه تر و گه له ك تره ژ پیتا (ك) (ب دهنگی فه کری)، لئ مخابن هه تا نهو نه که سی ئەف بابته تیگه دایه و دهستقه دایه و نه که سی دهنگ ژئ ئینایه، ئەز بهرپرسم ژ ئاخفتنا خوه کو هەر پیته کا (ك) ب (دهنگی فه کری) پینچ پیتیت دی ب دهنگی گرتی بهرامبهری وئی پیت ههین، لئ هیما بو دهنگی (ك) ل فه کری ی هه ی و بو پیتا (ك) ب (دهنگی گرتی) نینه، بوموونه (کهو، کرم، کول، کولی، کیرات، کهفن، کانی، کهند، کود، کا (تن)، که له م، کهر (قطعة)، کولیلک، کولان (زقاق)، کوار (مخزن حبوب)، کوون (خیمه)، کینر، که فوت، کیم (قلیل)، کیزم، کاری، کولند، کاته، شاک، کوتر، کهل (قلعة)، کهفر، کووره، که شک، کلیل، کوتان، که پی، کووپ (قمه)، که له ك، کفان) ئەفه هه می ب (دهنگی گرتی) نه، لئ پیتا (ك) ب (دهنگی فه کری) وه کی (کیز، کهر (من الحيوانات)، کهل (حار)، کریت، کاشو، کویسه له، کولان (حفر)، که سک، کراس) گه له ك کیمترن بهرامبهری (ك) ل دهنگی گرتی، لهو ئەز داخازی دکم چارهیهك بو فی پیتا (ك) یا ب دهنگی گرتی بهیته دیتن، چونکی پیته کا بنگه هین و خوه سه ره د زمانن مه دا.

هەر لسه ر فی هزری جار هکن براده ره کئ نفیسه ر گوته من: ئەز دبیزم پیتا (ك) ب دهنگی گرتی یا کیمه، من بهر سقا وی ب فی رستا خواری دا: د دانك (فهیدین) دا جهه کن هه ی دبیزنئ (کهندیت کانی کووتکن !!!)

تبیینی:

هندهک زمانناس وسا دببن کو پتریا دهنگین کوردی ئەوین بئ تیپ، دکهڤنه د فی چارچووڤه‌ی دا یان پئژندار و بیپئژنن voiced and voiceless یان سڤک و قه‌له‌ون. ئەلۆڤۆن یان ده‌نگین ب ڤان تیپان ده‌ینه نفیسین: دوو (ت) و (ط، س و ص)، دوو (م)، سئ (چ)، دوو (ج)، دو (پ)، دوو (ز) ... هتد. لی یا پیتا (ک) ژ ڤان ههمیان پتره و مشه‌تره.

بابه تی (۹)

گه پریانه ک د ناڅا هندهک په یف و زاراقان دا:

- په یفا (دهست): د کورمانجی یا مه دا - ب هزرا من - په یفا دهست بو قه باره
(حجم - Volume) و هه و سا بو (جیل) ژی دهیته ب کارئانین. ئەم ل قان نموونان
بنیرین:

۱- (حجم - Volume): ئەو تیله قزیونا مه کری دهستی مهزن بوو.

- هه که دهستی بچویکت هه با باش بوو.

۲- (جیل): ئەف دهستی رابووی که سی نانیاسیت.

- دهست سه دهستی یه هه تا بهر ئەسمانی.

www.fii

بابه تی (۱۰)

ديسان فه گهريان بو كورمانجی یا شیرین و دهوله مه ندیا وی، نافتی ده نگیں تهیر و تهوال و گناوهر و تهرش و كهوال و مروقان ژیک جودا نه:

۱- بو "تهوال" ا دیژن: قه ب قه با (كهوی، وریچ وریچا (چویچك)ی، كور کورا (كوتر)ی، قد قدا (میشك)ی، قودی قودیا (عهلوك)ی.

۲- بو گناوهر" ا دیژن: لویر لویرا (گورگ)ی، واق واقا (رویقی)، په و پهوا (صهی)، طه و طهوا (کویچك)ی صهی، نه و نهوا (كتك)ی، میه و میهوا (پشیک)ی، ویس ویسا (مشك)ا، کویفینا (ماری)، ویر ویرا (بهق)ا، تفتینا (پیشوی)ا، بوفا بوفا (میش)ا.

۳- بو "دهوار" ا دیژن: حیرینا (ههسپ)ی، هه که دهنگی بلند بیت. و(شهینا) ههسپی، هه که دهنگی نزم بیت، حیلینا (ماهین)ی، زرینا (کهری).

۴- بو "تهرش و كهوال" ی دیژن: مار مارا (بزن)ی، بار بارا (بهرخ)ا، عوریا (چیل)ی، قوریا (گا)ی.

۵- بو "مروفا" دیژن: حر حرا (زهلام)ی، شیق شیقا (ژنك)ا (دهنگی بلند)، چیپ چیپا (ژنك)ا (دهنگی زراف)، چورما چورم و پت پتا (ژنك)ا (دهنگی نزم)، نز نزا (بجویك)ا، گغ گغا (بجویك)ا (بجویكی سافا).

بابه تی (۱۱)

د کورمانجی یا مه دا کا چهوا سه رده رى دگهل (کوم و پر) دهیته کرن، نه و زاراف و ئدیومیټ بکار دئین ب فی پهنگی نه:

- ۱- کهر: دبیژن (که ری په زی) ل هنده ک جها (جه له ب) ژى بکار دئیت.
- ۲- په فده: دبیژن (په فدا گورکا)، ل هن جارن بو (صا) ژى بکار دئیت.
- ۳- په فی: دبیژن (په فیا ده وارا)، ئانکو هه سپ و هیستر و ماهین.
- ۴- په ف: دبیژن (په فا طه یرا)، وه کی قاز و قوئنگ و قومری و باز و شه هوان و... هتد.

- ۵- بر: دبیژن (بره کا مریشکا) وه کی دیکل و مریشک و وهرده کا.
- ۶- شلخه: دبیژن (شلخه کا میشان).
- ۷- گاران: دبیژن (گارانه کا چیلان).

بو مروٴان ژى ب فی رهنگی یه :

- ۸- کوم: دبیژن (کومه کا مروٴان)، چ (زه لام، ژن، زاروک).
- ۹- بر: نه و ژى وه کی ژماره (۵) بو هه ر سى جوینا بکار دئیت.
- ۱۰- قوول: دبیژن (قووله کى زه لاما) نه فه تاییه ت بو زه لاما بکار دئیت.

تیبینی:

مخابن مه هه میا نه فرۆکه نه ف گووتن و زاراف و ئدیومه یی ژبیرکرین و بن گه ر و بن ئاف و بن پی کرین و کول و مل مه په یفا (گروپ) یا گرتی و دانا یه سه ر کلوفانکا سه ری خو!!!

بابه تی (۱۲)

مخابن ئەف کورمانجی یا خوەش و شرین، پۆژ ب پۆژ دەهتتە تیکدان و لاواز کرن و هەر ئیک ب کهیفا خوە و ل دوی زانینا خوە دنقیسیت و ددارپۆژیت و سقەت و خراب و کەلامکوتی دکەت، سەد حەیف و مخابن ئەفرۆکە ل کوردستانی هەمی جە و هەمی تشت ب خوەی و خۆدانن تنن زمانن مە وەک سیوی و ئیتیمان بئ خۆدانە. بوئموونە ئەم ل قان پەیفان بنیرن:

- مللەتی مە دبیژیت تاخی ژیری و تاخی ژووری لئ ئاشکرا ل سەر تابلویین دھوکئ دەهتتە نقیسین (مالتا خاری) و (مالتا سەری) ، ئەو ب خۆ، (خواری) یە نە (خاری) یە و یا دروست (ژیری) یە، واتە ئەف رستە ژ خەلەتیان تلۆفەیه. چونکی مللەتی مە دبیژیت (ژیری) و (ژووری) و (پنھەل) و (پیدا) و (ل ژووریا گوندی) و (ل دانگا گوندی) و (ل پەری گوندی)، بەس بو کئ بیژی و بو کئ قەگیری زمانن مە هەپماند، شەپماند، گەفزاند، و تەوزاند ، د بەر پیافە دا و کرە جەندەک و تەزاند.

بابہ تی (۱۳) ی

د کورمانجی یا مه دا کا چہوا بہ حسّی (فہریژ و دہنگ و بار) ی ئافی دہیتہ کرن.

أ - فہریژ، ئانکو (التصرف، Discharge)

- کیمہ کا ئافی د کہ نالی دا دیژنی (میسمیسک) ہ کا ئافی.
- ہہ کہ فہریژا ئافی پتر لیہات دیژنی (دہرافہک) ی ئافی.
- ہہ کہ فہریژا ئافی پتر لیہات دیژنی (جوو).
- ہہ کہ فہریژا ئافی پتر لیہات دیژنی (جووئاش).
- ہہ کہ فہریژا ئافی پتر لیہات دیژنی (جووبار).
- ہہ کہ فہریژا ئافی پتر لیہات دیژنی (رووبار).

ب - دہنگ ل سہر بنہمایئ دہنگئ ئافی:

- زانا ئافی د کانئی دا دیژنی (بلق بلق) یان (بلقین) ئافی.
- کہ تننا ئافی ژ جہہ کن بلند بو یئ نزم دیژنی (شور شوپ) ل ئافی.
- دہربازبونا ئافہ کا بوش د گہلیہ کی دا دیژنی (ہوش ہوش) ل ئافی.
- کہ تننا دلویت بارانی دیژنی (چپ چپ) ل بارانی.
- کہ تننا دلویا ژبانیت ئاخی دیژنی (زورپ زورپ) ل دلویا.

ج - بار، ئەو زاراپاڧ و ئىدومىت بو بارى "رون" (سائل، liquid) دەپنە گووتن ب
قى رەنگى نە:

- بو خوینى دىپىژن (ڧىك) ل خوینى.

- بو ئافى دىپىژن (چىك) ل ئافى.

- بو شىرى دىپىژن (چىر) ل شىرى.

- بو خوھى دىپىژن (سورىك) ل خوھى.

بابه تی (۱۴)

ل سه ره همان بابته تی مه زاراف و ئیدومیت کورمانجی، ئەم پیکه ل ئەقین ژیری
بنیژن:

۱- نخته و شوین نخته:

- هه که دنیا تیک دچیت و تاری دیت و عهور خو لیک ددهن دبیژن (نیشانیت
نختی نه).
- هه که بو تهنگافی و باران باری دبیژن (نخته یه).
- هه که دنیا فهوو و عهور فهرهقین و عهرده تهر و ته لیس بوو بو پوژا پاشتر دبیژن
(شوین نخته یه).

۲- (با) ل دوی له زاتی و خوه شیا وی ب فی رهنگی دهیته بناقکرن:

- هه که له زتیا با ی یا کیم بیت دبیژن (با یه کئ رحهت) یی دهیت.
  - هه که له زاتیا وی پتر لیها ت دبیژن (با) یی دهیت.
  - هه که له زاتیا وی پتر لیدهیت دبیژن (هوره با).
  - هه که له زاتیا وی هیس پتر لیها ت دبیژن (هور).
- بابهلیسک: هه که با لیک دزقریت و ب رهنگه کئ ستوینی بلند دیت و گه له ک
توزی و تشتا دگه ل خو رادکه ت دبیژن (بابهلیسک).

- (با) ل دوی پلا گهرمّ دهیته بناقکرن:
 - بایئ هوین یان (باهینک).
 - بایئ تهزی
 - باکوزیرک (باراپترل روژیت به فرین دهیت)

- (با) ل دوی دهنگی دهیته بناقکرن:
 - دیژن فیزینا بای، ووشینا بای، گفینا بای.

- ۳- (باران) ل دوی مهزنی و بچویکیا چیکا بارانی دهیته بناقکرن:
 - هه که چیکا بارانی یا هویر بیت دیژنن (بارانه کا هویر) یا دهیت.
 - هه که چیکا وی یا مهزن بیت دیژنن (بارانا ب شپی).

تیبینی:

ئه ف ههردوو جوریت بارانی دهقهره کا مهزن و سهرانسه ری قه دگرن.

- تهقی (تافی) یان تهقیه کا بارانی (تافه کا بارانی) دهقهره کا بچویک و دهستنیشانگری قه دگریت و لهزاتیا چیکئ یا ب حیله، ل هندهک جهان دیژنن (ریژی) هه کا بارانی.
 - سالا ب ریژی: هه که د سالن دا گه لهک باران هاتن دیژنن (ساله کا ب ریژی) بو.
 - هندهک جوریت دی یین بارانی ییت هه یین وه کی (بارانا گورگی) و (بارانا حاجیلوک)
 بارانا گره، ل ده مّ ب گهریت تافی دکه قیت و چیکا وی بلنددیت.

بابه تی (۱۵)

گریدای خه له کا بووری و تمامه تی بو بابه تی مه ته م ل فان په یف و ئاخفتن و زاراقان

بنیرین :

۱- عهور: لسهر بنه مایئ رهنگی، عهوریت رهش و سپی و سور بیت ههین:

- عهوریت رهش: عهوریت بارانی نه و زقستانئ پهیدا دبن، و عهسمانی ههمیئ
قه دگرن و د شوپن و ژیده ری بارانی نه، پهیدا بوونا برویسیا نیشانیت سه ری بهاری نه.

- عهوریت سپی: پایزه کا زوی و بهاره کا درهنگ پهیدا دبن، عهسمانی ههمیئ
قه ناگرن و د پرت پرت و بهلاقن دبیژنئ (که فالیت عهورا)، بیت پایزی نیشانیت
دوماهییا هاقینی نه و دهنگی وا دبیژنئ (گورگورا عهورا)، باراپتر د بی بارانن له وان
کورمانج دبیژن (نه میړی تر تری و نه عهوری گور گوری)، بیت بهاری ژی دیسان
کیم بارانن و دهنگ ژی دئیت دبیژنئ (هول هول عهوریت بهاری) چونکی دهنگه کی
مهزن و بلند ژی دهیت، له وان کورمانج دبیژن (گیان گیان، دهنگ ته ده رمان، لسهر
پشتا میهان و بهرخان، نه لقیړی به لکی ل زوزان).

- عهوریت سور: گه له ک د کیمن، ئیقارا ل بنی دنیاپی و هنده ک جاران ل
سپیده هیان پهیدا دبن ته قه ژی نشانن بو چند کاره کان وه کی ب کورمانجی دبیژن:
(عهوره سوریت سوبه ییا، گازی دکه نه کاروانیا، خوه ب گه هینه ئاقاهیا) ئانکو له زی
بکن و ئه قروکه دی (باران هیت). ژ لای دی قه هه که ل ئیقارا پهیدا بوون دبیژن

(عهوره سوریت ئیقارا، گازی دکه نه جوتیارا، لیکدهن هویر و بارا) ئانکو کارئ خوه بکه ن سوبه هی (خوه شی)یه و هه رنه جووتی.

- **عهوریت په شیمانا:** بۆ وان عه ورا دئیتته گۆتن بین ل هه یقا ته باخی ده ردکه فن، ل سه ر وی چهن دئ هاتیه بۆ وان جوتیارین چ چاندن نه کرین ئانکو وه ک نیشانا هاتنا پایزی یه.

www.findi.info

بابه تی (۱۶) ئی

دریژی بو بابته می لسه زاراف و ئدیومیت کورمانجی، ئەمی لسه ران چەند
پەشقان راوەستین:

۱- بەفر

- وەکی پلا گەرمی گەلەك دادکەفیت و نزم دبیت، بەری چپکا بارانی ل عەسمانی
ب جەمدیت، ئەف چپکە ب رەنگی نیف ئاف و نیف بەفر دباریت دبیزنی (شلۆفە).
- وەکی پلا گەرمی دگەهیتە پلا سفر سلیزی یا بەستنی بەفر ل عەسمانا چیدیت و
د باریت دبیزنی (پەرمویچک) یت بەفری یت هین.
- هەکە بەفری گەلەك لیکر و رووبەری پرتا بەفری مەزتر لی هات دبیزنی (پاتۆرە).
ئانکو (شلۆفە) ← پەرمویچک ← پاتۆرە) ئەف زنجیره ل دوی پلا گەرمی و
رووبەری هاتیه ریژکرن.

۲- گژک

- ل پلیت گەرمی یت نزم چپکا بارانی ل عەسمانی د جەمدیت و نیزیکی قەباری
(نيسك) لی دهیت و د باریت ب رەنگەکی سپی وەکی بەفری و یا پشه دبیزنی
(گژک).
- د هەمان پلا گەرمی دا و د قەبارەکی مەزتر وەکی (نوک) لی و مەزتر دوو سی
چپکیت بارانی خو لیک دەن و د جەمدن دبیزنی (گژلووک).
- د پلا گەرمی یا پیچەك بلندتر دا ژ هەردوو خالیت چوی و ب قەبارەکی مەزتر
هەندەك جارەن هندی (حلویک) لی دهیت و د باریت دبیزنی (طەرگ).

ئانكو (گۆك ← گۆلوك ← طهرك) ئەف زنجیره ل دوي قه باره ی هاتیه ریژکرن.
و ههروهسان ل دوي زهره ر و زیانان ژ ی هه مان هاوکیشه یا دروسته.

تییینی:

- ۱ - به فر جهه کۆ به رفره و سه رانسه ری فه دگریت.
- ۲ - طه رگ جهه کۆ به رته نگ و سنوردارکری فه دگریت.
- ۳ - جو ره کۆ (طه رگا ب دو یلک) یی هه ی ئەو ژ ی وه ک دیارده کا فیزیای چیدییت، لی قیری نه جهی راقه کرنا وی یه.
- ۴- ئەو نانۆ دکه فیه دبنۆ ته نویری دا یان پیقه دمینیت، ب گاسکۆ ژۆ دهینه دهر نیف سوۆی و نیف تمام و دهافیژنه پشته ته نویری، دبیزنه وا که روپرتا (پاتۆره)، و ئەو که سۆ بی که د و بی کار و ل سه ر وان (پاتۆرا) دژیت دبیزنه وی (پاته خوۆر) واته (مرتزق)، قیجان ژبه ر نه ریک و پیکیا وان (پاتۆران) ژلایئ نه ندازه یی فه و وه ک هه قییان وان بو وی پرتا به فرۆ، ئەوپرت بـ(پاتۆره) هاتییه ناقرن.
هه ر وه ک چهوا ل شورشا ئیلونۆ په یفا (پاته خوۆر) بو (مرتزق) هاته بکارئینان.

بابه تی (۱۷)

فه گه ریان بو بابه تی چووی، و نه و زاراف و ئدیومیت گریډای ب به فر و بارانی ل
دوی زانین و پساریت مه ب فی رهنگی نه:

۱- با و به فر

- نه و بایئ سار و تهزی نه فنی (بهری به فری) دهیت، دبیژنی (با کوزیرک).
- نه و بایئ سار و تهزی نه فنی (دگهل به فری) دهیت، دبیژنی (با گه پ).
- * بوزانین: نه ف (با گه پ) ه یه مروفا د خندقینیت د ناف به فری دا.

۲- با و باران

- نه و بایئ (بهری بارانی) دهیت، دبیژنی (با کوسک).
- نه و بایئ (دگهل بارانی) دهیت، دبیژنی (باروقه).

۳- برویسی

- فه دانا برویسیا ل دویری مروقی و ل پئ دهنگی دبیژن (چرفینا) برویسیا یا د
هیئت.
- فه دانا برویسیا ل نیزیکی مروقی و ل پئ دهنگی دبیژن (شریقینا) برویسیا یا د
هیئت.

تېيىنى:

۱- گەلەك ناڧىت دى بو ڧان جورىت (با)ى يىت ھەين وەك (باگەر، بازڧىرك، باخوړ، بادەف).

۲- ب ھزرا من پەيوەندىە كا زمانى ل ناڧبەرا پەيڧىن (ستا و بەر) و (بەرستە) و (برويسى) يا ھەى.

۳- رىژى بو ھەمىيى دەيىتە گوتن؛ ئەوا ژ ئاسمانى رشتى و رەشيل ژى ھەيە بو بارانە كا بەس ئەردى تەر بكت. بارانا گورگى ھىنگى يە وەختى ھندەك پارچە ئەور ل ئاسمانى بن و ھندەك چىك ژى وەرنە خواري.

بابه تی (۱۸)

هندهک زاراق و ئدیومیت دی ییت کورمانجی،

- هلگرتنا (تشته کی) لسهر بنه مایئ سهنگ و قهباره ی (دهست).

۱- داق:

وهك داقا گیای.

۲- كهف:

كهفه كا گیای (ئهو چهند داقیت ب كهفا دهستی دهینه هلگرتن)، بوزانین
بنهكوكا په یقا (قهفت) ههر ئه و كهفا دهستی یه یا مه گووتی، وهك قهفتا گولا.

۳- بهرمل:

دیژن بهرمله کی گیای (ب ئیک دهست و لهر سنگی دهیته هلگرتن).

۴- مل:

دیژن مله کی گیای (ئهوی مروف دکهته د بنکه فشی خوڤه و دهلگریت، بو
قی په یقی هن جارن (گورز) ژی دهیته بکارئینان.

۵- ملی دارا:

دیژن مله کی دارا، باراپتر لسهر ملی دهیته دانان و هلگرتن.

٦- پشټی:

چ گيا بيت يان دار بيت و ب (پشټی) بهیته هلگرتن، دبیزنی (پشټیه کئی گياى يان پشټیه کئی دارا).

٧- بار^(١):

ئو (بار)ه یی ب دهوارا دهیته هلگرتن و فه گوهاستن و مروّف نه شیت بهلگريت.

تیبینی:

بو دروینا گهنم و جهها، ب فی رهنگی ناف لی دهاته دان:

مه لوک^(٢) ← گدیش^(٣) ← شخره

www.findinfo

(١) بهندهك كو رهخه کئی بارى يه و گرزهكه، بار ژ دو بهندهك و سهربارى پيښك دهات.

(٢) مه لوک: ئهو دهخل و جهی پاله د دروون و ژنك ل دويف وان وا قهفتا ددهنه ئيک، وهکی بهرمهکی.

(٣) گدیش، دهمی کومهکا مه لوکا ددن ههف و تاييهت بو نيسک و نوکا دبیزنی (چارگدیشين نيسکا) يان نوکا مهقوتان، يان بارکرن. گدیشه ژپينچى ههتا سهد مه لوکا پيښک تيت، کومهکا گياى بارى هيستره کئی ژ دوو گدیشا ههتا دهه گدیشا دبته بى دهرهک.

بابه تی (۱۹)

بابه ت ل سهر تافی و پلا گهرماتیا وی و هن زاراقین دی. ئەم ل فان په یفان بنپیرین.

۱- وه کی ئاف بهره ف تهزی بونی فه دچیت، ئانکو (پلا گهرمی دادکه فیت) زاراف ب فی رهنگی دهینه گووتن:

- ئافا کانیکی ← سه قا شکهستی ← تهزی ← سیقال.

بهروفاژی وه کی (پلا گهرمی بلند دبیت) زاراف ب فی رهنگی دهینه گووتن:

- ئافا کانیکی ← تین شیر ← گهرم ← کهل^(۱) ← داخکری.

۲- وه کی عهرد دهیته راستکرن و حلوی کرن، ب فان زارافان (پلا زفرائی) دهیته

بنافکرن:

- تیل ← حلوی ← زفر ← گر

۳- وه کی دیواره ک دهرزیت ل دوی (فرههیا دهرزی) ناف لی دهیته کرن، ب فی

رهنگی بهره ف فرههیی :

- تیک ← دهرز ← پهق ← کهلیشت

---

(۱) ئافا شاریایی، روژ یا شاریایی.

بابه تی (۲۰)

(قرب) و ده‌رگه هه‌کر، (خرپ) و سویار بوو، (چغغن) دا شولی، (گپرپر) و چوو، (خیس خیس) ل فرچا و (زپ زپ) ل جامی و (سپر سپرا) کورسیکی و (چیپ چیپ) ل بیژه‌را رادیویی، (مپ مپ) هه‌ک ئیخسته گوها، بی بزانیته ری یا وی د کولانه‌کی که‌ت، چ دبینیت (فرین) ل به‌را، (حرنگین) ل ده‌رگه‌ها، (شیق شیق) ل ژنکا، (قولیزین) ل بچویکا، (گه‌رسووک و شیشلتووک و یاوه‌یلین) ل خه‌لکی، دنیا ل پیش چا‌فا تاری کر، هیدی (پاش پاشک) ی زفری، و ری یا خوه گوهارت و پی لینا و (کززز) و وو ل (وی قوتی) چوو، نه‌راوستیا هه‌تا ژ باژی‌ری ده‌رکه‌تی و چوو‌یه جه‌کی فه‌ده‌ر، (چیسیرپرپر) و راوستیا، (خشت) و ده‌رگه هه‌کر، (ترنگ) و په‌یا بو، (چپ چپ) هلبو به‌ته‌نی، ل سه‌ری ملی (پرپر) و ژبه‌ر پیا فری، کره نه‌مه‌ردی (تره‌ق) و ده‌بانجه‌ک تیوه‌رکر، (شه‌پ شه‌پ) (حوت) و ف عه‌ردی که‌ت، (پپ پپ) بو (فر فر) ل شه‌لوالی وی، گه‌هسته سه‌ر، ده‌ست دا چه‌قوین، (خرپر) و سه‌ری وی تفرکا ره‌به‌ن ژیفه‌کر.

تیبینی:

ئه‌ف نفیسینه وه‌ک ده‌قه‌کی ئه‌ده‌بی هاتیه داریتن، لی مه‌به‌ست و مراز پی ئه‌وه هووین ل وان په‌یقین نافه‌را کفانان بنیرن دا بزانی چه‌وان ده‌ربرنی ژ (ده‌نگ و لقین و بزاقین) ده‌قی دکه‌ت، دا ئه‌م بزانی کورمانجی چه‌ند زمانه‌کی (زه‌نگین و ره‌نگین و به‌نگینه)، هه‌که چ نه‌بیت فان ۱۴۰۰ سالان خوه ل به‌ر (پیل و هیرش و بایی) زمانی عه‌ره‌بی و فارسی و ترکی نه‌دگرت.

بابه تی (۲۱) ئی

دهرباره‌ی (ریژا ئافی) دناف ئاخى دا هندهك زاراف و ئدیومیت تایهت د زمانى مه دا دهینه گووتن:

- ۱- وه‌كى (ئاخ) تهر دبيت و ب (پیت) مروقی فه (پادبيت) دبیژن ئاخا (تهر) بووی.
- ۲- وه‌كى (ریژا ئافی) دناف ئاخى دا کیمفه دبيت و ب (پیت) مروقی فه (نه‌رابیت) دبیژن ئاخ یا (کزر) بووی.
- ۳- وه‌كى (ریژا ئافی) دناف ئاخى دا کیمتر لى دهیت، دبیژن ئاخ یا (زوها) بووی.
- ۴- وه‌كى (ریژا ئافی) نه‌مینیت دبیژن ئاخ یا (هشك) بووی.

واته:

ل دوی کیمبوونا ریژا ئافی ب فی رهنگی دبیژن:

- تهر ← کزر ← زوها ← هشك.

به‌روفازى فی چه‌ندى (زیده‌بوونا) ریژا ئافی دبیژن:

- تهر ← ته‌قن ← هه‌پرى (کور-قور) ← ریچه‌پۆلك

تیبینین هه ک هه قالان:

- ئاها زوها، دبیزنی توز.
- ئاها بن تویی توزی دبیزنی ئاخ.
- ئاها تهر و بیته گومجک و زوها دبت دبیزنی گومتل.
- ئاها تهر و رون دبیزنی تهقن.
- ئاها زیده شل و ریژا ئافی هندی یا ئای بیت یان پتر د دبیزنی هه ری.
- ئاخه سپیک، ئەف جورۆ ئاخۆ رهنگۆ وۆ یی سپی یه و ب کار دهات بو سه ربانا، ههر وسا بو و بوياغکرنا دیوارین خانیان.
- پشلوک، ئەفه جوره کۆ ئاخۆ یه تیکهل دکهن دگهل گایۆ یان پویشی، و د ئافی دا د شیلان و شهفی دکرن، و ب کاردئینان بو کورتانکرنا دیوارین ژوورین خو لجهۆ له بخا نوکه.
- گیج، جوره کۆ یاخا سپی یه، ژ بن تویقلی عهردی دئینانه ده ری وه ک گومتل یان که فر و د ته نویری یان کوچکی دا د قه لاندن و و پاشی ب دستاری دهیران و دگهل ئافی هه فیردکرن و دکرنه خوانک بو نان پاتنی.
- هه که ریژا ئافی ژ ئاخۆ پتر بوو د دبیزنی کور، مروف یان ده وار تیدا ئاسۆ دبن.
- دبیزن (په لا) یا که تی و ههر هوسا دبیزن (رپسۆ) عهردی گرتی ئان سآله کا ب (رپسه).

بابه تی (۲۲)

ئەم ل فان زاراف و ئیدیوما بنیرین کو دبنه (ئیک) د بوچوونه کئی دا، د ئاسته کی دا، د رهنکه کی دا، د قهواره یه کی دا، د کاره کی دا یان د پیشه کی دا و ... هتد .

وه کی پیشگری (هه ف) دهیته به راهیا په یفی:

۱- هه قال:

ئانکو (هه ف ئال) ب پامانا: ئیک بوچوون، ئیک رهئی، ئیک ئاخفتن، ئیک هزر.

۲- هه فری:

ئانکو (هه مان ری) ب پامانا: ئیک رییا چوونئ.

۳- هه فسوی:

ئانکو: (هه ف کوژی دیواری) ب پامانا: ئیک دیوار، جیران.

۴- هه فلنگ:

ئانکو (هه مان مال) ب پامانا: ئیک ناموس، ئیک شه رهف.

۵- هه فکویف:

ئانکو (ئیک کویف) ب پامانا: ئیک قه باره، واته ئه و کویفی بکیر تشته کی دئیت د هه مان دهم دا بکیر تشته کئی دی ژی دئیت، واته ئاستئ وائیکه وه کی دوو مه زن، یان دوو ئاغا به رامبه ری ئیکن و (کویفی وان ئیکه).

٦- هه ڦرک:

ټانکو (ند) ب ږامانا: ژبه ر نه دانان.

٧- هه ڦران:

ټانکو (هه ڦ ره نین) ب مه عنا: ڦه ره نینا ڦه لپوچکې دندکا گه می و پاشی هیرانا گه می دبیته ټار، دبیزنې هه ڦران کو پیکفه ټه و دندک دهیته ره نین.

٨- هه ڦیر:

ټانکو (هه ڦ ټویر) ب ږامانا: هه ڦیر هه کو ترش دبیت و پوڦ دبیت و رهنگې زه رباڦ و شیوې حولی واته (پوف و حولی و زه راتی) وه کی (عویری حه یوانی لې دبیت و پیش چاف دکه نه ټامانه کی دا و رهنگ و رویارې هه ردووکا وه کی ټیک لې دبیت له وان گوتیه (هه مان ټویر) و (هه ڦ ټویر ← هه ڦیر).

٩- هه ڦشی^(١):

ټانکو (هه ڦ جی) ب مه عنا: (هه مان جه)، واته هه مان جهې په زی یه وه کی گوڦی یان کوټانې، دبیزنې هه ڦشی په زی وه کی: په ز پایزا د مینته ل هه ڦشی ل جهه کی ڦه دهر و دویری گوند.

١٠- هه ڦگیان:

ب مه عنا ژن دبیزته زه لامې خوه هه ڦگیان، واته ژین و مرن پیکفه یه.

ټیبینی:

په یقین نوی وه ک هه ڦژین، هه ڦخه م، هه ڦده نگ، هه ڦسوز، هه ڦه یمان لسهر ڦی بڼه مای هاتینه دارین.

^(١) هه ڦشی جهه که ل چیاپی وپایزې په زی دهن، دویری گوند، دویری گوڦ، دویری کوټان، له ورا هه ڦشی بهزرا من هه هه ڦ جی یه و ټیک جهه.

بابہ تی (۲۳)

ئەم ل فان زاراف و پەیفین خوارى بنیرین وەکی:

۱- (کولوومتى) چىای، (کەلووتکا) بەرا، (کەلەکا) بەرا، (کەللا) شەکرى، (گولپیتکا) دارى، (کەلەم)، (کىلى) ئەف پەیفیت هەنى دەربرینى ژ جەهەکی یان تىشتەکی (بلند و تیژ) دکەن.

۲- ل سەر بنەماينى خالا تىكى هەکە ئەم ل لەشنى (مروڤى) بنیرین، بقی رەنگى

یە:

- کولوخ، کولوخکى سەرى، ب سورانى ژى دىيژن (کەلل) سەرى.

- کولوڤاندىک، کولوڤاندىکا سەرى، ئانکو نیڤا کولوخى.

- کەلەخ، کەلەخى (مروڤى).

- کەلواش، (کولو و لەش)، مەعنا هەیکەلنى مروڤى.

- کەلیژى، (کولویا ژىرى).

ئەف پەیفە ژى دەربرینى دکەن بو تىشتەکی بەرەف (سەرى) یان (ژىرى) وەکی کولوخکى سەرى یان کەلیژى.

۳- ژبەر هندی ئەم دىيین بیژین:

- کولاف، ئانکو (کولو) ل ناف، وەکی پىلاف، ئانکو (پى) ل ناف.

- کەلەخ، ئانکو (کولو) ل ئاخى، چونکی پەیفە کەلەخ باراپتر بو مروڤى (پازای)

دهيت، چ مری بیت چ ساخ.

- که له م، ټانکو داره کي دريژ و تيژ، (کلچيف) هر ب وي مه عناي به س کورتر و بچويکتر.

- حاجي قادري کويي وه کي وه سفا (برج ټيفل) دکه ت ټه و ژي دبيژيت (که للوي چوه به ټاسمانا) ټانکو ټه و ژي وه کي (کيلين) بهرز و بلند و تيژ.

تبيني:

- ب هزارا من فان په يغان ژي په يوه نديا ب في بابه تي ټه هه ي:
- کووتل، کوته لا ټاشي (بهرز و بلند ل پيش رهخ و چاټيت خوټه ټه).
  - که ل، که لا ټاميدين (جهه کي بلنده).
  - کولک، وه کي کولکه ک ل له شي مروفي دټيت ټه و ژي ب شيوه کي (ههره مي) بهرز و بلند دبیت.
  - گولته، ټه و دارين دهنه بن که فشا بو مروفي سه قه ت.
  - کيل، کيل ويټلاني، هر ټه و ژي کيله (بهره کي چکلاندي).
  - کيلي، کيلين گوري.

بابه تی (۲۴)

هه که ئەم ل په یقین cup و cover یین ئنگلیزی بنیرین، وهك زمانه كئ هندو ئه وروپی دی سهر و سیمای گه له ك په یقین کورمانجی بینین کو بنه کوكا فان په یقان دقه گهرنه سهر ئیک کو ئەف هه ردوو په یقه ب پامانا (نخافتن، په چین، داپوشین) و (غطاء) ی عهره بی و په یقا (قه پاغ) بخوفه فه دگرن، وهك:

۱- كه پهن:

ژ هریی دهاته چیکرن و وه کی (ساکوی) شقانا ددانا سهر ملیت خوه و ژ سر و سه رما و به فری پی دهاتنه پاراستن.

۲- کورتهك:

وهك کراس و کورته کیت کوردی، کو ژنك کورته کی ب سهر کراسی دا دکه نه بهر خوه.

۳- کورتان:

ب سازه کا تاییه ت بو دهوارا دهاته چیکرن کو پشتا دهواری پی دهاته پاراستن، بو (بارهلگرتنی).

۴- کافلان:

وه کی کافلانی شیری و خه نجه ری کو ئەف هه ردوو (چه که) دناقدا پی دهاتنه پاراستن.

۵- که قُل:

وه کی که قُلّی چیلّی و بزنی و ماری و هتد ...

۶- که قُلّوژانک:

ئهو ژی وه کی که قُلّی، لّی بو ئادوی و میروی و قان جوران دبیزنی که قُلّوژانک.

۷- کورتانه:

دهمّ دیواریت (لبن) دهاتنه کورتانه کرن ژبه ر باران و باروفا.

۸- کارتون:

ب هزرا من بنواشی قئی په یقی ژی هه ر بو بابه تی مه قه دگه پريت.

۹- کورک:

ژ هیرییی دروستکرن، لّی ژ جوری لفايي ئانکو هریا بهرخیّت بجیک، هه ر وسا دهیته گووتن (کورک و عهبا).

هن جارن پیتا (ق) و (ك) جهی خوه د گهورن، و هه ر بو هه مان بنه ما

قه دگه پريت، وهك:

۱۰- قاپووت:

بو (کاپووت) قه دگه پريت.

۱۱- قه پاغ:

ئهو ژی بو (که پاغ) قه دگه پريت.

۱۲- قه په پيچ:

وه كې هنده ك تشت دهينه ليكدان و پيچان و د جهه كې دا دهينه هلگرتن، دبيژن
(من ييت قه په پيچ كرين) ئانكو (كه په پيچ) كرين.

۱۳- كوم:

ب مه عنا كولاف.

۱۴- قه رت:

قه دگه ريته سهر بنه مايي (كه رت و كه پ) ب رامانا (قه رتي حمالا) كو مروف ل
سهر پشتي ددانن و باري پي هلديگرن.

تبييني:

۱- ب هزرا من په يفا (گوره) ژي ههر بو بنه مايي (كورتك وكه رت و كوم)
قه دگه ريت، و نه ز دبيژم دبیت (گوره و كه قهر) د ئيك ريبار را چوينه، و هه تا قئ
دوماهيي (دهستگورك) ژي ژي په يدا بووي.

۲- ههر وسا مه (جل و گلد و گلدك) ژي هه نه بو هه مان مه به ست.

بابه تی (۲۵)

ئەم ل فان پەیف و ئدیومیت خوارۆ بنیرین، کو ئیک پیت (حرف) و پتر تیدا (دوباره) دبن، ئەو ژى هەمی ب مروقی و لەش مروقى فە گریډاینه، وهك فان نمونان:

۱-قت قتك:

حهفكا مروقی، ئەو جهن دەنگ ژى دەردكه قیت، دبیژن (چیه ته هو قفتكا من گرتی) ئانكو (بهرحهفكا من گرتی).

۲-قدقدانك:

ههكو ئيك دهستی خو ل زكى ئیكى دهت پان بنكه فشیت ئیكى دبیژن (قدقدانكیت وی فە کرن) ئانكو (دهنگهك ژ قدقدكا وی دەردكه قیت).

۳-قووقلك:

ههكو ههستیئ ستویری پانی ژ جهن خو دەردكه قیت، ب مهعنا (قوو = گوو، قلك = قولك = قول = کوون) ئانكو (گو قول ب پامانا كونكا گوپی) ئەو گوگوكا سهری ههستی ههكو ژ وی (كونكا) ژ جهن خوه دەردكه قیت، لهو دبیژن (رانى وی ژ قووقلكی هاته دهه). ههه وسا (قووقلكا چافی) ژى یا ههی.

۴- قلی قندان:

هه کو تو ئیکی دانیه سهر ستویئ خوه و ههر پییه کئی وی ل مله کئ مروقی شور
بیته خواری، دبیژن (فلان کهس دانا سهر قلی قندانیت خوه) ئه و ژی ب مهنا
(قلی= کلی= کولوی) و (قند = کند = کوند) کو دبیته جهئ بلندی کوند.

۵ - قه لا قویچک:

ئه وههستیئ ناف ملپت مروقی کو ب ههر دوو شهیلکا فه گریداینه دبیژنی
قه لاقویچک، ب تایهت ل مروقی زهعیف دیار دکهت.

۶- قهر قه مک:

ب مهنا (زهعیف و لاواز و قورمچی، خویل و زک ته بقی).

۷- قوم قولوز:

دبیژن قوم قولوز بو ویژی، ب مهنا (کهت) چ لسهر پشتی و چ لسهر ته نشتن.
هنده ک دبیژنی (قون قولوز).

۸- قه رقوده:

رهق و تهق و چهرم و ههستی، هن جاران ب مهنا (هیکل عظمی) دئیت.

۹- باق و پیق و بهلاق:

زاراف و ئدیومیت ژ پشته پیی ههتا رانی ستویر.

* ديسان دووباره بوونا هندهك حهرفان ل قان په يقين خوارى وهك:

۱۰- رهش رهشكا چافى، ببيكا چافى، خم خمكيت دفتى، نينوك، كركرك، لام لامك.

۱۱- زيږ زيږكا پشته:

ب مهنا گريكا پشته.

۱۲- خالخالک (نه ندامه که د نافي له شى دا)، فرڅرک (قه له ويا به لاقيت پي يان يا زانديت ده ستى).

۱۳- گه لالويشك:

(گه روى، ديڙن نه زمانى وي ژ گه لالويشك ئينا ده ر)، چچكيت گه روي.

۱۴- ترتوق:

ژ نشك څه، ديڙن: مه هند ديت ترتوق ب ژور كه ت.

بابه تی (۲۶) ئی

ئەو زاراق و ئدیومیت بو جووتبوونا گیانهوه را ب کاردئین ب فی رهنگی نه:

- ۱- ماهین یا ل (ته له به).
- ۲- چیل یا ل (که له).
- ۳- میه- پهز) یا ل (به رانه).
- ۴- بز ن یا ل (نیری) یه.
- ۵- دیه لک یا ل (با) یه.
- ۶- پشیک یا ب (خوریله) یان یا ب (سباته)، ئانکو (گوهنیلا وا ل سباتی یه).
- ۷- مار ل (گولینه).
- ۸- په ر- په رین: بو په زی ل کاره.
- ۹- کیش: بو ده واران ل کاره.
- ۱۰- گوهنیل^(۱): وه ختی په رینا هه می گیانهوه رانه و بو په زی کووفی دهیته گووتن.

- ئەفه هه می (ئافس) دبن و پاشی:

ماهین و چیل و په ز و بز ن و پشیک (دزین) تن:

- دیژن دیه لک یا (ته رک).

---

^(۱) دبیت (گۆن) هه فواته یه کا گوهنیل یان په ری یه، هه ر وه ک د گۆته کا مه زنان دا هاتی: (ئیلون، په زی ل گۆن، کۆچه ری لسه ر چۆن)

تبیینی:

- بو یی (نیئر) دیبیزن گا یی ل (فاله) ههروهسا دیبیزن نییری یی ل (فاله) .
- مروّف (دمریت)، گا و پهز و بزَن (مرار) دبن، بو کهر و صه و بهرازا دیبیزن (سکتی).
- ئەووی لهر دهوارا دیبیزنی (مهیتەر)^(۱)، یی لهر پهز و بزنا دیبیزنی (شقان)، یی لهر چیل و گوّلا دیبیزنی (گافان).

ناقیت هندهک تیژکیت گیانهوهرا:

- یی ماهینی (جاشک)
- یی چیلّی (گوّک)
- یی پهزی (بهرخک)
- یی بزنی (کارک)
- یی دیهلکن (کویچک)
- یی پشیکّی (تیژکتک)^(۲)

(۱) مهیتەر: ئەو کهسه یی ل ستهولنی یان گوّفنی خزمهتا دهواران دکهت، بو دهرقه گافان دهیتته گوّتن.
(۲) بو پرانیا گناوهر و تهوالا، ئەم دیبیزنی (تیژک) تیژکیت پشیکّی، تیژکیت کوترا، تیژکیت کهوی، تیژکیت بهرازی...

بابه تی (۲۷)

هیڅیدارین ئەم پیکه ل فان زاراقین خواری بنیرین:

۱- هیت هیت کر:

قهسابی که له خۆ گوشتی هیت هیکر، واته (ران جودا، شه پیلک جودا، په راسوی جودا...) ئانکو پارچیت پیچهک مهزن و ناقنجی، (نهوه کی ئیک).

۲- قهت قهت کر:

مه داریت خوه هه می قهت قهت کرن، واته باراپتر پارچیت (وه کی ئیک).

۳- پرت پرت کر:

وه کی بهر، مه حفویر، تاتی، کاغهز، نان، دیژن (کاغهز پرت پرت کر و هافیته ویری) ب مهعنا (سقهت کرن)، پرتیت (نهوه ک ئیک).

۴- هویر هویر کر:

وه ک بهر، که فر، شویشه، نوک، باراپتر هه کو ب تشته کی بینه قوتان دیژن (هویر بو یان هویر هویر بوو).

۵- کویزی:

وه ک سیف، هرمی، گوندور، باجان، دیژن (کا قی سیفی کویزی کویزی که).

۶- کهرکه:

باراپتر مه به ست پی (نیقی) کرنه، وه کی دبیژن (نانی کهرکه) ب مه عنا (بکه دوو نیق)، (سیقی کهرکه) دیسان ب مه عنا (دوو نیقیّت وه ک ئیک).

۷- ته قالك:

وه ک خیار، باجان ره شک، کولند، هه کو پارچه کا خر و بازنه ی ژیشه دکهن دبیژنی (ته قالك).

۸- زفیل زفیل / دقیل دقیل:

وه کی لاستیک زراف دهیته برین و دکرنه (دقیله) بو قوسکا. ههروه سا داف داف ژی بو به ندگ و گیای دهیته ب کارئینان.

۹- چنی:

وه ک نانّی ته نکى دکهنه چنی چنی، چنیپین نانی.

۱۰- گرک:

وه کی هه فیری دکهنه گرک گرک.

۱۱- هنجینی:

وه ک دبیژن گیایی هه لزی هنجینی، یان گوشت هنجینی.

۱۲- چر چر کر:

وه ک دبیژن پارچه کی په روکی یان کاخه زی چر چر کر یان دراند و کرنه پارچیت بچویک.

۱۳- پەرتاندا:

دەمى تشتەك ل تشتەكى دكەفیت و پارچە پارچە دبیت.

۱۴- تەفش تەفش:

بو (بەر) ى دەھتە گووتن.

۱۵- تەلاش تەلاش:

بو (دار) ى دەھتە گووتن.

۱۶- تا تا:

بو (دار) ل دەھتە گووتن.

۱۷- گوتمل گوتمل:

بو (ناخ) ى دەھتە گووتن.

۱۸- پەر پەر:

بو (پیشاز) ى دەھتە گووتن.

۱۹- بەندك بەندك:

بو (وهریس) ى دەھتە گووتن. و ههكه (بەندك) فەبیت (داف داف) و خراپ دبیت، دبیزنى (فەرویشیا).

۲۰- جیلک جیلک:

بو (ترک و دارپت تەنیری) دەھتە گووتن.

۲۱- پاری پاری:

بو (نان) ی و خوارنِ دهیته گووتن.

۲۷- پشک پشک:

بو (گوشت) ی دهیته گووتن.

تیبینی:

- که لاشتن: قورمیت مه زن ب (بفر) ی دهیته که لاشتن

- قوتان: دان و دکاک ب (جوونی) دهیته قوتان.

- هیران: گهنم ب (ئاش) ی دهیته هیران و دیته هه قران.

www.firdji.info

بابه تی (۲۸)

زاراڤ و ئدیومیت تایبەت ب زارووکیت ئیک سالی هەتا دوو سالی ڤه، دیبژن:

- کخه:

ئانکو (نه پاقر) یان (پیس) ^(۱).

- بوڤقه:

بو (ترساندن) ژ ئاگری و تشتی گهرم دهیته گوتن. وه کی (چه چی خۆ نه کی بوڤقه یه) ^(۲).

- فوکی عه می که:

ئانکو (خوارنی بخۆ)، هزرا من بنیاتی په یفا فوکی و food دگه هته ئیک.

- فن:

ب راما نا (دفن) ه.

---

^(۱) هندەک جارا ب راما نا (پاڤیژه) ژی دهیت، هەر بو تشتی پیس ئانکو ئەو تشتە یی پیسه

پاڤیژه.

^(۲) چه چ، دهست.

- چه چ:

ئانكو (دهست)، دبیژن چه چو قۆتو بابو هات.

- په پ:

ئانكو (پښ)، دبیژن: چه چك و په پك خیار بون، ل ناڤ بیستانا دیار بون، واته (دهست و پیت بچویکی ساڤا د نازکن، وه کی خیار تهرکانه).

- تووتی که:

ئانكو (روینه)، دبیژن: تووتی که، گازی کچکیت خه لکی که، یا جان چافئ وی ماچی که.

- عه کی:

بو پیساتی بچویکی دئیته گوتن.

- شوشیکه:

هه کو سه ری بچویکی دئیته شویشتن، دبیژن: دی سه ری وی شوشی که م.

- نه لاکئ:

ئانكو (بنقه)، ده یک د بهر لاندک هژینئ پرا دبیژیت (ئه للا بیبی، ئه للا بیبی!!!).

- کخ کخ:

هه کو (دهنگ) ژ بچویکی دئیت دبیژن یئ کخ کخئ دکه ت یان (کخ کخ).

- په په:

ئانكو (نان).

- بو لىقن و رىقە چوونا بچويكا دىيژن: لسەر (چالەپكا) يى دچيت ئانكو، لسەر
هەردوو دەستا و لسەر كووتكىت پىيا ب رىقە دچيت (چالەپك = چالەپك = دوو
دەست و دوو پى).

- ھەكو زارۆك رادبىتە ژپىرقە و د كەفیت دىيژن: يى رابويه (وەستىكا).
- لدەمى نىقىستى سترانەك بو بچويكا دىيژن: لا الە الا اللە، سۆفيا بەردا
دوى مەلا، ھەتا مانگىشكا فەلا.
- سۆفى سۆفىيىت خودى نە، كاچكىت وا منەك تى نە، سۆفى سۆفىيىت ئىتويىتى
كاچكىت وا ەلبەك دچىتى، سۆفى سۆفىيىت مەمانى.

ناقى ھندەك تىتت تايبەت ب زارۆكا فە :

- ەوووك = ە.

- بەعى = كارك.

- پشى = پشىك.

- چويچى = چويچك، تەيرك.

- ئوشو = كەر، دەوار.

بابه تی (۲۹)

ئەم جارەکا دی ل فان زاراقان فەگەرین:

أ/ ئەم پینکفە هزری د فان پەیفان دا بکەین:

۱- کادوین^(۱):

جەھ (کا) یی، واتە (دوین) ب مەعنا مخزن و کوگا.

۲- داردوین یان (داردوینک):

جەھ (دار) هلگرتنی، واتە دارەکی دوو چق دەهاتە چیکرن و د عەردی د هاتە قوتان و هندهک داریت دی د ناف گوھیت وی دا دەهاتە هلگرتن.

۳- ردین:

جەھ (ریها) هلگرتنی، ل فیری ئەو رویی موی ل دەین و دریز دبن.

۴- دویندە:

دبیژن دویندەها فلان کەسی یان رها فلان کەسی، واتە ژ نەقیبت فلان کەسی. ب هزرا من پەیفأ (دوین ب مەعنا مخزن و کوگا تشتی و رها ئیکی دەیتە هژماری و د بنیات دا ئەف پەیفە دگەل پەیفأ (Down) ل ئنگلیزی ئیک دگرن کول ویژی واتەیا

---

(۱) جەھ کای یان عمارا کای، نافەکی دی ژ یی هە ی ئەوژی (لۆد) و ل هندهک جها دبیزنی (لهود).

(بن) بکار دهیت و د کورمانجی دا واته یا جهی هلگرتنی و بو بن و پها هر تشته کی بکار دهیت.

- مه بهست ب په یقا (دوین) و (دانان) و (دادان) و (دانگ) هه می فه دگه رنه سهر
ئیک بنواشه چ کوردی یان ئنگلیزی.

ب / ئەم ب کورمانجی دیژین:

- بوتە (لئ) یه، بۆ مه (لئ) نینه.

- هه که بۆ مه ژی (لئ) هات، خودی که ریمه.

- کا تو وهره ئەو یئ (لئ) یه.

ب هزرا من ئەف په یقا (لئ) ب مه عنا (allowed) ل ئنگلیزی دبن و ب نکاردا
ئیک و دوو دگرن کو ئەم دشین ل گه له ک جها بۆ (مسموح) و (غیر مسموح) بکاربینن.

- ما چی یه ل سهر (پئ) بهیته نفیسین:

به رامبه ر یا عه ره بی (مسموح = لئ یه).

(غیر مسموح = لئ نینه).

تیبینی:

بهزرا من (لِ) ب تنی نه کو (لِ)هاتن یان ژیهاتن، نمونه: (لِ) هاتن ژ (ژِ) هاتن چیره.

بوو من (لِ)یه، بوو هه وه نه (لِ) یان (لِ) نینه.
فلانی (ژِ) دهیت، یی دی (ژِ) نا هیت.

- بنیره نامرازِ نه فیئ (نه)، چوو دنیفا په یئ ره، هه که ئیک په یف با، دا نامراز چیه بهرا په یئ، دابیژی (ناژیهیت) ئه فه ژی دکورمانجیدا قهت و قهت نینه.

www.findi.info

بابه تی (۳۰)

أ/ هەر گریدای بابەتین چووی کا چهوان مه بهحسی په یفا (دوین) کر، کو ب مهعنا جه و کوگا دتیت وهک په یفتت (کادوین، داردوینک)، هەرل سه ر فئ هزرئ بنیره فان په یفتین خواری:

- دانا ب پامانا تشت (دانان)، بهرهف ژووردا یان خواری.
- دادا ب پامانا کو فروکه (دادهت) یان تهیرهک دادهت.
- دانگ ب پامانا (دانگا) گوندی ئانکو ئالئ خواری.
- داهیلانا ب پامانا (داهیلانا) تشتت کی بهرهف خواری.
- داقوتا: وهک گهزان و باهیف وگوهیشک.
- داکیشا: وهک لایه کی باری دهواری، ته رازی.
- داپیفا: وهکی ئیک گووتنن نه شرین دبیژیتنه کهسه کی.

و گه لهک په یفتت دی وهکی (داکەتن، داچوون، داویزیا، داوه ریا، داشکاند، داعویرا، داقوتا، داکیشا، داپیفا ... هتد) ئەفە ژێ هه می ب مهعنا بهرهف ژووردا یان بهرهف خواری. کو ئەف پيشگری (دا) وهک (down) ل ئنگلیزی دبن و بنه کوک دا دگه هنه ئیک.

ب/ فاژى: ئاشكرايه د كورمانجى دا بوئمونه هەر تشته كى (فاژى) يى خو يى هەى
وهك پارچه كا (په پرووك) ى (به ر) ى هەى و (فاژى) يى هەى، كو په يفا (فاژى) هە فذژى
(به ر) يە، ب هزرا من رھ و ريشاليت فى په يفا فاژى و (versa) ل ئنگليزى فەدگەرە
سەر ئىك بنه كوك.

ج/ په يفا (پل) و (بيچەك) دگەل په يفا (bit) ل ئنگليزى كو ئەو ژى ب مەعنا (كىمەك)
فەدگەرە سەر ئىك سەرچاوه و ژىدەرە كى.

بابه تی (۳۱) ئی

ئەو زاراف و ئیدیومیت لىسەر لەشى مرۆفی یان ئەندامە کئی لەشى مرۆفی دەینە
گووتن و پێ دەینە سالوخدان ب فی رەنگی خواری نە.

- ۱- (سەر چیل یان سەر گا) ئانکو سەر مەزن.
  - (سەر حوچ) ئانکو سەر رویت، بئ موی.
  - (سەر تەشیک) ئانکو سەر بچویک وەکی سەرکئی تەشیی.
  - (سەر بلند)، یئ راست و دروست.
  - (سەر تفییرک) ئانکو سەری وی وەکی یئ تفییرکا (بالندە) یئ بجویکە.
  - (سەر تەپیلک) ئانکو سەر پەحن، سەر دنافیکدا چووی.
  - (سەر جونی) ئانکو سەری وی وەکی جۆنی یە.
  - (سەر زیقر)، سەر حوچ.
  - (سەر شور) ئەوی خەلەتیهک کری.
  - (سەر گندور) ئانکو سەری وی وەکی گندوری یئ گرۆقرە.
  - (سەر گۆلک) ئانکو سەری وی وەکی یئ گۆلکئی یئ مەزنە.
  - (سەر ژنک)، ئەوی مایئ خو دکاری ژنکا دکەت.
  - (سەرفەراز)، یئ راست و دروست.
- ۲- (گۆهەل) ئانکو گۆهیت قیچ و ژ سەری د دویر.
  - (گۆهەلشاشە) ئانکو گۆهیت مەزن و نەرم و پیچەک شور.
  - (گۆه شەکال) ئانکو گۆهیت وی وەکی شەکالی د مەزن.
  - (بێگۆه)، مەژی هەشک.

۳- (چاف بلوق) وه کی چاف بلح و چاف حلوی ئانکو ئه و چاقیت مه زن و ژ سه ری

دهرکه تی.

- (چاف زل)، چاقیت راوستیای و نه لف.
- (چاف کونه سم)، چاف هویر و کویر.
- (چاف پریٹووک)، چاقیت هویر و بی سه روبه ر .
- (چاف پریچی)، چاقیت وی باش فه نابن.
- (چاف برسی)، چاقیت وی دچنه خوارنی.
- (چاف ترسای)، ئه وی هاتیه ترساندن.
- (چاف حیز)، چاقیت وی ژ ژنکا فه نابن.
- (چاف شکه ستی)، ئه وی قیحه ته ک کری.
- (چاف هاقیژ) ئه وی چاقا ل تشتا ده ت، مروقه کی به خيله.
- (چاف هاقیژ) ئه وی چاقا ل خه لکی دده ت.
- (حه ویل) بو وی دبیژن یی چاقیت وی خوار بلایه کی فه.

۴- (لیف ترشک)، لیفیت ترش و شین و مه زن.

- (لیف مترب)، لیف مه زن وه کی لیفیت زرنا ییژا.

- (لیف شور) ئه وی لیفیت وی مه زن و داکه تی.

- (لیف توبز) ئانکو سه ری وی وه کی توپی یی مه زنه.

۵- (دفن قوپ)، وه کی دفنا بری و کورت.

- (دفن شالووک)، وه کی دفنا شالووک شور و دریژ و نیف بازنه ی. ته شبیه ب

شالووکا دروینی.

- (دفن داس)، دفنه کا راست و دریژ و ژ سه روچاقا دهرکه تی. ته شبیه ب (داسی).

- (دفن سه له میشک)، دفنا وی وه کی سه له میشکا میشا یا دریژ و مه زنه.

- (دفن قروپ)، ئانکو دفنا بری.

- (که بو) ئانکو دفن مه زن.

- ۶- (دهف تهبيك)، دهفه كئ بئ ددان و تهبقى.
 - (دهف كالووخك)، ئهوى ئهرزنگ دريژ و دهفى وى شور.
 - (دهف شهكال) ئانكو دهفى بئ مهزن و فه كرى.
 - (دهف له گهن)، دهف پان.
- ۷- (ئهرزنگ دريژ) ئهوى ئهرزنگا وى دريژ .
 - (پهچ) ئانكو ئهرزنگ كورت.
- ۸- (شاوى دريژ) ئانكو لام لامك دريژ.
- ۹- (له پله په)، ئهوى دهست و تليت وى مهزن.
- ۱۰- (زك شور)، زك مهزن و شور بويه سهر شويتكى يان (قايشئ).
 - (زك مه شك)، زك مهزن، زكى وى وه كئ مه شكئ.
 - (زك هيز)، زك مهزن، زكى وى وه كئ هيزيت دوشاقتئ.
 - (زك چيل) ئانكو زكى وى وه كئ يئ چيلا يئ مهزته.
 - (زك همبان) يانكو زكى وى وه كئ همبانا يئ مهزته.
 - (طلؤ) ئانكو زك مهزن، خودانئ طلى
 - (دنگوو) ئانكو قه له و.
- ۱۱- (مل خويل)، مل چه مياى.
 - (مل پان)، ناف مليت وى د پانن.
- ۱۲- (پشت قه فاره) ئانكو پشت چه مياى، پشتا وى وه كئ دارئ قه فارئ بئ دهري
 كوتانئ.
 - (پشت كوفل) ئانكو گرييهك ل ناف مليت وى و پشتا وى وه كئ كوفلى.

۱۳- (چوك ئاشه‌فان) ئانكو چوك مه‌زن، وه‌كى چوكيت ئاشه‌فانان.

۱۴- (روق دريژ)، لنگ دريژ ژ چوكا و پيدا ئانكو لويلاق.

۱۵- (پي پان) ئانكو پي مه‌زن.

- (پي لبه‌نه)، پي مه‌زن.

۱۶- (ستو حيشتر)، ستو دريژ.

- (ستو ناف مل)، ستو كورت.

۱۷- (قون دستار)، ئه‌ويٓت پان پانه.

- (قون هه‌جك)، ئه‌ويٓت كورت و قوين شوپ

۱۸- (تفتقاندی): پي كه‌شخه و جوان و ريكوپيٓك.

۱۹- (زك هه‌رام)، نانٓي هه‌رام دخوت.

۲۰- (سميٓل جه‌ريفك)، سميٓل مه‌زن وه‌كى گيسكا.

۲۱- (كه‌فچ) بو وي دبيٓژن پي ئه‌رزنكا وي دريژ و بلند.

۲۲- (گن گني)، ئه‌ويٓ د دفنيٓ را د ئاخقيٓت.

بابه تی (۳۲) ی

- تمامه تی بو بابه تی چووی، ئەف ئدیوم و زاراقه ژ یی ههین:
- ۱- بو مروقت (کورت) دبیژن: بهژن بهوست، پینک.
  - ۲- بو یی (دریژ) دبیژن: چه لاکه، شقاره.
  - ۳- (کورتی قهلهو) دبیژن: قورمه قوت، سنگی هرچن.
  - ۴- (له بله بان) : مروقتی ئاخفتن چیکری و شارهزا بو گووتنی.
  - ۵- (سوپک) : مروقتی پریژ و پر ئاخفتن.
  - ۶- (چه قچه قوک) : دیسا مروقتی پریژ و پر ئاخفتن، هفت ههفته ئاخفتن ژ ده فی ده رکه فن.
  - ۷- (لالوته): ئاخفتنی تی وی نیف تمام و نه دروستن.
  - ۸- (تورتوری) : ئەو ژ ی ئاخفتنا وی ب دروستی ژ ده فی نا ده رکه فیت.
  - ۹- (ده ف قهرسی) : بو ئاخفتنی قه دمینی ت.
  - ۱۰- (ده قه ژهن) : به روفاژی ده ف قهرسی، ده فی وی نا راوستیت بو ئاخفتنی.
  - ۱۱- (بوم) : مروقتی کیم ئاخفتن.
  - ۱۲- پریژ: پر ئاخفتنه، ده فی وی ناراه ستیت، گه هنی ناده ته که سی.
  - ۱۳- چه قه لوز: وه کی جه ماز، حیله کهر و ته شقه لچی.
  - ۱۴- شفشقه: بو مروقتی دریژ دبیژن.
  - ۱۵- شه قله: مروقتی گه له کی دریژ.
  - ۱۶- قورم گویزی: مروقتی گر وقه لهو.
  - ۱۷- مه دمه: مروقتی نه زان و خسیم.
  - ۱۸- گیژ: مروقتی نه هشیار.

۱۹- شەپرزە: مروققى شەپلى و تشتەك لى قەومى.

۲۰- مەنمى: بو مروققى دەنك نزم.

۲۱- پوقپوقە: بو مروققى خو مەزندكەت.

تېيىنى:

ئەم ل فان دوو سى رستىن خوارى بنىرىن ھەكە ۋەسفا كەسەكى بھىتە كرن دىيژن:

۱- ئىكەن دەف تەپىكى ئەرزىك درىژى زك تەبقىن مل خويلن پوق درىژ.

۲- ئىكەن قورمەقوتى ھویری خرخرى زك ھىزە.

۳- ئىكەن قەرقەمكى شقارەين چەلاکە ۋەكى ھلامەتى ناف بىستانا.

۴- ھەى لالوزمى دەقى تە گرتىو تە چویری ژ گوھىت مە برن.

بابہ تی (۳۳) تی

د کورمانجیا مه دا کا چہوا سہرہدہری دگل وہختی (دہم) و دوورین ہاتہ کرن:

۱- دہم: گافہ کئی، جگارکیشانہ کئی، بیستہ کئی، بینہ کئی، بینہ کا خوش دانہ کئی روژی.

- گافہ کئی: ب چہند دہقیقہ کیت کیم دہیتہ ہژمارئی.

فی (گافئی) دی ہییم / لحظة

گاف: دہمہ کئی زور کورت

گاف: پینگاف، خطوة

گاف: ئہ جنایئ ہنگافتی.

- جگارکیشانہ کئی: نیزیکی ۱۵ - ۲۰ دہقیقہ^(۱).

- بیستہ کئی: دبیتہ نیف سہعہ تہک.

- بینہ کئی: سہعہ تہک کیمترہ.

- بینہ کا خوش: سہعہ تہک پترہ.

- دانہ کئی روژی: ۴ - ۵ سہعت تی ہہنہ.

(۱) مہبہست پئی نہ دہمئی نوکہ پئی جگار کیشانئ پئی یہ ٹانکو دہمئی دروستی، بہلکو د کہفن دا جگارکیشانئ (جگارا توپنتی) دہمہ کئی پتر پئی دچوو ژ دروستکرن و داگرتن و کیشاناوی.

۲- دووری: مویه کی، بهوسته کی، پینگافه کی، وه ریسه کی، دوو قولاچیت وه ریس، قوناغه کی.

- مویه کی: ب چند سه نتمه کا دهیته هژماری، دیژن (مویه کی ویقه هه ره).
- بهوسته کی: نیزیکی (۱۵ - ۲۰) سه نتما.
- پینگافه کی: نیزیکی (۱) ئی متر.
- وه ریسه کی: نیزیکی (۸ - ۱۰) مترا.
- دوو قولاچیت وه ریس: نیزیکی (۲۰) مترا.
- قوناغه کی: نیزیکی (۳۰ - ۴۰) کیلومه ترا، دیژن قوناغا روژه کی (ب پی یا یان ب دهوارا دهیته هژماری).

تیبینی:

۱- هه یامه ک: نیزیکی هه یفه کی و کیتمره، هه یامه کا خواهش، دوو هه یف سئ کیتمرن.

۲- سالوه خت: دبیته وه رزه ک و پتر هه تا شهش هه یقان.

۳- ئەف په یثین ل خواری دیسان بو ده می سپیدی هه کو تاری خو ژ عه ردی به ردهت و به ره و روناھی دچیت و جاره کا دی دبیته شه ف بکار دهین:

تاری (تبل چاف) ← تاری گه ورك ← صه و گورك ← سپیتالله ← ئەلند ←
کون سحر ← سپیده کا زوی ← سپیده ← تیشته گه ← نیفرو ← ئیفار ← هه تاف
زهرك ← تاری (تبل چاف).

بابه تی (۳۴)

د گلهك زمانان دا په یقین هه فدژ هه نه، ژ وان ژي هه كه نه ل كورمانجی

بنیرین، دی فان په یقین هه فدژ بینین:

- ئاف و ئاگر
- ئافس و ستهور
- نه قرازی و نشیقی
- برسی و تیر
- بهار و پاییز
- بهر و خرش
- بهر و پشت
- پاك و پیس
- پیهل و پیدا
- تژی و قالا
- تهړ و هسك
- تیر و پروون
- تهعل و ترش
- -تهنگ و فرهه
- جوان و کریت
- چر و پیتوی
- خوهش و نه خوهش
- دویر و نیژیک
- دیار و بهرزه

- پاست و چهپ
- پاست و دره و
- رهش و سپی
- روژهلالت و روژئاڤا
- زوی و درهنگ
- ژیری و ژووری
- ژیهل و ژووردا
- ستویر و زراف
- سیبهر و ههتاف
- سهر و ژیر
- سهقاکری و دهفلو
- شرین و تهحل
- شیلی و زهلال
- شهف و پوژ
- عاقل و دین
- قهلهو و لاواز
- کوپ و تیژ
- کورت و دریز
- گرتی و فهگری
- مری و زیندی
- نزار و بهپوژ
- نزم و بلند
- نهرم و رهق
- نیر و می
- هات و چوو
- هویر و گر

بابه تی (۳۵)

گه له ک جارا خه لکې مه دناخځیت وهک زانینه ک و پوښبیریه ک بو یې به رامبه ر
دی هنده ک رسته و ناخفتنیت زمانه کې بیانی ټینیت و که ته نموونه و سه ری دبه را
هژینیت و وسان دیاردکه ت کو کوردی زمانه ک لاوازه و هه می پیدقییت ناخفتنا ئیرو
تیدانینن، وهک پشکا ټیکې دی هنده ک نموونا ل پیش چاف دانین.

- ۱- ده قی وی شکاند ← ب رامانا "پاشقه بر".
- ۲- کابی وی چککه هات ← بو وی لیها ت
- ۳- زرنا وی شکاند ← لی چه يتاند.
- ۴- که و ب دارې وی که فت ← بو وی لیها ت.
- ۵- دورکا وی هه را ب دون نابیت ← هه می گاڤا بو لیناهیت.
- ۶- داره ک ل چووکی ت وی دا ← پاشقه بر / ده قی وی شکاند.
- ۷- برایې جوونی قوتی یه ← شریکې خوارنی یه.
- ۸- پیفازا وی سوکر دانا ویری ← هه تکا وی بر، هه می کیماسییت وی دیارکرن.
- ۹- نانې سیلی یه نه به ره نه پشته ← بو که سی هه قال نینه.
- ۱۰- که فا نیسکې یه ← زوی گهرم دبیت و زوی ساردبیت.
- ۱۱- سه یې پې سو تی ← ل چو جها بنه جه نابیت.
- ۱۲- که وې روباده ← خواهش د ناخځیت.
- ۱۳- خوئی یا خواه دکه ته ناف هه می گرا را ← مایې خو د هه می شولادکه ت.

۱۴- پیره گایڼ تبعت گۆلک ← هه څالڼ بچویکایه.

۱۵- ل چه نا وی دا ← پاشقه بر / سه خه را وی بر.

۱۶- یڼ بویه باطکا شلاقا ← سه ریڼ ته پ و مستایه / هه ر که سڼ هات خو لڼ

جه رباند.

۱۷- هیلیقانکا وی پیقازه ← چو مال بخو کۆم نه کریه.

۱۸- بهار ئینا چوکه کڼ ← ئه و کار ب سانا هی ئیخست.

۱۹- چ کره شاما شهریف ← به حسڼ جهه کی بخو شی و ته نا هی کر.

بابه تی (۳۶) ی

مه ل بابه تی هژمار (۳۰) ی نقیسی بوو کو پیشگری (دا) دکورمانجی دا بارپتر بو ژووردا و بهره ف خواری دهیته بکارئینان، بهروفاژی قی چندی هه که هم ل پیشگری (هل) یان (هل) بنپرین، هه می بهره و سه ری یان ژیهه ل دهیته بکارئینان، هم ل فان په یف و زاراقان بنیرن:

- هلبه راسک: هلبه راسکی داری بوو، هلبه راسکی که قری بوو، واته (ب) سه رکه ته سه ری).

- هلدان: هلدان به ته نی، ده همه نیت خوه هلدان.

- هلتویتری: سه یی هلتویتری، واته (هه کو سه یان گورگ ل سه ر کوری و پیت خوه دروینن و ده ستیت خوه دده نه بن سنگ و که له خی خوه و سه ری خوه بلند دکهن).

- هلیکیشا: هه کو تشته ک ژ جهه کی نزم بو یی بلند دهیته بلند کرن، ب وه رسی یان هه ر تشته کی دی.

- هلیگرت: بلند کرنا تشته کی ژ عه ردی بو به رسنگی خوه.

- هلاویست: تفه ننگ هلاویست، واته ب جهه کی بلند قه کر.

- هلیسارت: تفه ننگ هلیسارته دیواری، واته قونتاخ ل عه ردی و سه ری وی بلند و ب دیواری قه.

- هلیکولا: ئاخ ل جهی خوه کولا و به ره ف بلندی.

- هلیقری: واته نه نخافتی، ئانکو چو ل سه رنه و هلدای.

- هلاڦٽ: بهرهو سهري و بلندي.
- هلاند: ڀاڪر بهرهه بلندي.
- هلينا: ڙناڦ دهريئا، بهرهه بلندي.
- هلهه ڀراند : ٽاخي دهلهه ڀرينيٽ (ٽانڪو بهرهه ڙووري، سهري).
- هلهو فاند : داني دهلهه ڀرينيٽ (ٽانڪو بهرهه ڙوور، دانه باي).
- سهرهلدان: ب ڀامانا سهه بلندي ڪرن.
- ههلاتن: ب ڀامانا رهه ڦين.

بابه تی (۳۷) ی

چهند زاراف و ئیدومیت دی ل پیش چاقیت وه دانین.

- تو ب ریڼه په یقا (دهست) کا چهند مه عنا و واتا ددهت وه کی دچیته سهر په یقه کا

دی:

- دهست ژ (له پ و نه نیشک و زانک) ی پیک دهیت.

۱- دهست مات: وه کی دهست شول، ئه وی دهستی خوه دکه ته گه له ک تشتا و تی

دخه بتیت.

۲- دهستدریژ: ب پامانا مروقی نیف دز.

۳- دهستکورت: ب پامانا مروقی بی حال.

۴- دهستتیش: ب پامانا مروقی شول نه زان.

۵- دهستشو: ب پامانا جهی دهست شویشتنی.

۶- دهستمال: ب پامانا که فیک یان دهرسوک.

۷- دهسته هل: مروقی زیره ک و سرت، و شول ژ بهر دچیت.

۸- دهستخالی: مروقی ب کاره کی هاتیه پاسپاردن و نه شیای چوبکه ت.

۹- دهستکویس: یی ل ناقه را دوو جوینان هاتن و چونی دکه ت.

۱۰- دهستوبه رک: بهرکه بوو هونین و هووسینا سه ربانا و بنی خانیا دهاته ب

کارئینان.

۱۱- دهسبلوینک (دهزلوینک): بوو گریدانا بچویکی دلاندرکی دا ب کار دئینا.

- ۱۲- دەسوخۆش: بو کرنا کارهکن باش و ژ ههژی.
- ۱۴- دەسپریژ: ههکو جههک دهیته حلویکرن یان سهبکرن و ئافا وی بچیت و بزهلیت یان یا فهپریژ بیت، دی بیژن یی دەسپریژه.
- ۱۵- دەستک: بو دەستک دەرگههی و ههه تشتهک ژ فی بابهتی.
- ۱۶- ئیکدهست: بوکارهکن ئیکی ب تنی کریت یان تشتهک ئیک قهباره.
- ۱۷- دەست سفک: بو کهسی زوی کار دکهت یان بلهز بنقیسیت.
- ۱۸- دەست فال: دەست خالی، چ د دەستی دا نه.
- ۱۹- دەست و دار: کاودان / هه لومه رج.
- ۲۰- دەستپاک: کهسی دەسپاقت / هه لالخور.
- ۲۱- دەستکار: ئەو کارێ ب دەستی دهیته کرن.
- ۲۲- دەستکهفت: تشتی قازانجکری.
- ۲۳- دەستمال: که فیک.
- ۲۴- دەستنقیژ: دەست رویقه دان.
- ۲۵- دەستویر: مۆلهت.
- ۲۶- دەستتاف: جهی دەست رویقه دان.
- ۲۷- دەسته برا: هه فال.
- ۲۸- دەسکوژ: ئەو گیانه وه ریٹ دهینه سه رژی کرن.
- ۲۹- دەملدهست: ده رحال، وی گافی یان فی گافی.
- ۳۰- دەسته لات: حوکمدار.
- ۳۱- دەسته لین: وهکی هیرش و چوونه پیش دهیت (رهفه کا هه ی ژ دەسته لینه کن چیتره).

بابه تی (۳۸) تی

ئەم پیکه ل ئەفان په یف و زاراف و ئیدیومان بنیرین:

سولاف (سویلاف): سویلیا ئافی، سویلی، سولین، سولینه، سولینهک، ری یا ئافی یان بوریا ئافی، دکه فندا و ل ناف ملله تی مه بهرک ب دریزکانی (دوو بهوست ههتا سی بهوستا) دهاته کۆلان و نکراندن وهکی بوریا قیگافی یا نیف فه کری open canal دا چیکه ن و داننه بهر ئافی، کو ئاف ژی دهاته ناف و ژی هیته برکه کی یان جهه کی، یان ژی بوریه کا گرتی دهاته چیکرن ژ ئا خا قه لاندی و ئاف ژجهه کی پی دبره جهه کی دی و دگوتن (ئاڤا فلان کانیی یا سولینه کری و بریه فلان جهی)، ژبه ر هندئی هه کو ئاف ب جهه کی تهنگ دا ژی دهیته خارو یا بووش بیت، دبیزن (سویلیه کا ئافی یا ب فلان جهی دا دهیت)، واته سویلیا ئافی یا بوویه سویلاف و سولاف.

- ژلایه کی دیشه هه کو کولیلکا باهیقی گردییت و ناڤکا خوه دگریت دبیزن یا بوویه (سولینهک).

- واته سولین و سولینه ئانکو بوری، و سویلاف ئەو جهه یی ئاف ب سویلییدا دهیته خوار و یا بوویه سولاف.

تیبینی:

- ماسویله، وهکی بویک ماری یه، کورت تر سه ری ماری و بهوستهک دریژ.
- ماسوولکه، ب سورانی رها خوینت، بوری یه.
- ماسووله، وهکی بلویل و زۆرناین.
- سولینه وهکی بورین یا گرتیه.
- ههمی گول بهری بینه بشکوژ سولینن.
- مخابن نوکه سولین بو ئافرێژا (مجاری) یا بکارئینای، ل هندهک جها په یفا (نورین) هاتیه بکارئینان بو کۆمکرن و فه گوهاستنا ئافی ژ بن ئهردی، دا بیژن ئافی یا نورینه کری.
- سویل ب رهنگه کئی دی ژی هه یه و نه دووره گریده نهک دناقبه را وی و سویلاقی دا هه بیت. هندهک دبیزن یی د سویله کئی دا چووی، ئانکو فراکه یه کا که قری وه کو جهی سویلاف ژی دریژیت.
- بو گری و هاتنه خوارا پۆندکا دبیزن سویلی پۆندک ژ چافا هاتنه خوار.

بابه تی (۳۹)

ئەم ل ئەفان زاراف و ئیدیومان بنپیرین:

- ۱ - ئەوئ گەلەک ئاف فەخواری و شلق شلق ژ زکی دەیت دبیژن یئ (بەتلی).
- ۲ - ئەوئ گەلەک خواری و نەشیت ب لقت دبیژن یئ (حەمەر بووی).
- ۳ - ئەوئ ژ تینا هەشک بووی و دەف لی زۆهابوووی دبیژن یئ (قاقوسکی بووی).
- ۴ - ئەوئ ژ برسا دکەفیتە سەر زادی و قازان ژبەر درەفیت دبیژن (کولپ) یئ لئدای، ل قیژی (کولپ) یەعنی خەلا.
- ۵ - ئەوئ ترس ترسوک، زەراف پچپای دبیژن چ (کولافە یە).
- ۶ - مروفتی درەوین و راستیی نەبیژیت؛ دبیژنی (کونە با).
- ۷ - مروفتی مەدحوو دبیژنی (بافرۆ).
- ۸ - دیسا یئ ترس ترسوک و بی هناف دبیژنی (کولەکا کابا)؛ پاشی یا وی ب وی کولەکا مەزن ئەوا بەرئ ددیوارا دەپلا و بچویکا کابیت خوە ییت یاریا دکرنە تیدا هلدگرتن یا هاتیه شباندن.
- ۹ - مروفتی بەتران دبیژنی یئ (گورئخ) ە.
- ۱۰ - یئ گەلەک پارا مەسرف کەت و ب مەزخیت دبیژنی (پەرلاغ) یان (دەرئژ) یان (دەست درپایی) یان (دەست بەردایی) کو جەئ (مبەزر - مبدز) عەرەبی دگريت.
- ۱۱ - ئەوئ وەستیای دبیژنی (بیهن هەمای).
- ۱۲ - مروفتی گەلەک دئاخفت، دبیژنی (چەق چەقوک).

- ۱۳- ئه‌وئى تېھنى و دەڭ لى زوها بوى، دېيىژنى (قرقچى).
- ۱۴- ئه‌وئى چاقى وى گەلەك ل خارنى و گەلەكى بخوت، دېيىژنى (كولافى).
- ۱۵- بو مروقى گەلەك ترسنووك، دېيىژن (بى كولهك).
- ۱۶- بو مروقى دەررېژ (دەست دريائى).
- ۱۷- يى گەلەك دره‌وا دكەت، دېيىژنى (كيشو).
- ۱۸- يى مەرد، دېيىژن (دەست قەكرى).
- ۱۹- يى كورت دەمى قەلەو دىيت، دېيىژنى يى (حت) بووى.
- ۲۰- بو مروقى چ ژ دىيائى نەگەھىت و نەزانىت، دېيىژن (كەرە گىژ).

تېيىنى:

قاقوسكى: وهك حالت پشتى قرقچىنى يە،

تېنى ← قرقچى ← قاقوسكى.

بابه تی (٤٠)

هه قالان دکورمانجی دا هنده په یفتیت (جووت) ییت ههین، پیکفه نه بن ناهینه
گووتن، ئیلا ئیکوو دوو تمام بکه ن ب هه مان مه عنای، بوو نمونه:

- پر و پ
- تل و پل
- تیرو ته سه ل
- تیق و لیق
- تیك و فیکنای
- تهر وتول
- چه پ و چویر
- خاف و خرچ
- خر و فر
- دانای و رانای
- ریس و خاس
- ره پ و رویت
- ره ق و ته ق
- ره ق و هشک
- زیقل بیق
- سست و پست

- سست و خاف
- سهنى و مهنى
- شل و مل
- شیل و بیل
- شەق و دەق
- کار و کۆک
- کیل و بیل
- گپ و فپ
- نەرم و فچ
- ئالى پالى

تیبینی:

- ۱ - ههکه ئەم ل فان په یقین سهری بنیرین، ههه ئیکى مهعنا خو یا ههه.
- ۲ - ئەفه نه ئەو په یقین یین وه کی (هویر و مویر، بچویک و مچویک، پاره و ماره)، کو ب(م) ئ په یقه کا دی لی زیده دیت.

بابه تی (۴۱)

من گه له ک یاگووتی و دی هه ر بیژم، پوژ بو پوژتی په یف و ناخفتن و زاراف و ئیدیومیټ زمانئ مه یی به رزه دبن و نامین و هنده ک په یقیټ دی ژ ره خ پرویان جهئ وان دگرن و ئه م بخوژی ژبی بزاقی ب کیم زانین هاریکارین و فان ناخفتنن بیانی ب کار دئینین و سه ری دبه زاده ژینین و شانازیئ پی دبهین، ل قیره ل دوی شیانا خوه دی جار جار هه ک ناخفتنن مه ییت کیم که س بکاردهینن بو هه وه نقیسم هه رچه نده (هه وارا دوی گورگی یه) به س پا ئه فه ژمن ده یټ نه زیده تر.

۱- زه فه ره: مروفه کئ بی زه فه ره، ئانکو (ب کیر نه هاتی یه، یان ترسنوکه).

۲- ده مله: ده ملئ یی گرتی، ئانکو (شلل).

۳- هه لووک: ووسا یی هه لووک بو، چه وا ئه م دیتین، به ردا گریئ، ئانکو (خه رب).

۴- راهیل: ته راهیلا وی دیت، ئانکو (سه ربه ری وی یی جلکا).

- راهیلا وی دانایی، ب حه فت ژنکافه ناهیت، ئانکو (ترتیب).

۵- گه رتوی: چی یه؟ هو فلان که س گه رتوی ته بووی، ئانکو (فیری ته بووی، یان

ژدوی ته فه ناییت).

۶- که توانه: ل به ردا، ئانکو (که توانه ل به ر دانا هه تا درنگ و کوشتی) (چاقدیری

- مراقبه).

۷- که نه فیئل: که نه فیله ب کیر چوناهیت، واته (ته مبه ل).

۸- مسیایی: پیچه کئ مسیایی دپاریت خوه دابکه، واته (کیم ب مه زیخه).

۹- شریپان: هنده شریپان که تبوونه عهردی دا دهستن مروقی ههمی چیته تیدا. (پهق، که لیشت).

۱۰- گیچلاند: بهس شو لا ب گیچلینه، واته ئاسی بکه یان بهرقلینه (عرقله).

۱۱- ههبله (ههبله تراش): ئانکو کیم عاقل / ئهپتهر، دین، شیت.

۱۲- تدارهک (رایبچ): ته تدارهکا وی دیت!!!.

۱۳- زه مپه: بۆریه کا ئاسنی پیچهک ژ قهله می ستویرتر، چار تبلا دریژ، سه ری وی یی تور بو / گوینی گه می دا و هندهک گه نم ژئ دئینا دهر وهک مه سته ره (نموونه)، لی دئیری و سه حدکری.

بابه تی (۴۲)

د بابته تی بهری فی دا مه هندهک په یقین کویر و بهرزه به لاقرن، دقې بابته تی دا ژې ته مې هنده کین دی ژ هه وپرا پریز بکه یین، لږ تشتی نه ز پیخو هس ته وه من نه قیت فان په یف و ناخفتنا پیخمه ژیر باری فرهه نگی و ب زمانهک دی پاقه بکه م، نه خیر من دقیت وه کی ب کورمانجی دهیته ب کارئینان ووسان ژ هه وپرا پاقه و مه عنا بکه م:

۱- گه رهو: ته م ژې که تینه گه رهوا وی.

۲- ریپ: ته فه چ ریپه ته م که تینی.

۳- تووک: تووکا له عنه تی ب که قیته ستوی ته ئه ری والله.

۴- شووپ: ته م ل شووپا وی چووین (ته فه ژ دهوسی فرهه).

۵- خوهک: خوه کیت ماری (هه کو مار له شی خوه چه پا دئیختی).

۶- زاخ: ئاخه کا بی زاخه.

۷- هسکوی: ژ داری دهاته چیکن، تنی بو ئافکا و ترشکی دهاته ب کار ئینان،

نهو دبیژنی (چه مچه).

۸- ئازخروو: مروقه کن ئازخروویه، (نه حه جمتی).

۹- خارووره: خاروورا وان ژووردا هاته خواری (گیله شووک گه لهک جارا خاروره بو

(صا) ژې دهیته گووتن.

۱۰- هه له په: چی یه تو هو هه له په بووی (شه پلی).

۱۱- زه مپوؤ : مروڤه كئى بئى خيرهت، واته ته مبهل، كورمانچ دييژن (زه مپوئى بئى مژمژئى) واته ئه وئى ته مبهل دچيته بئى مژمژئى و دهڤئى خوڤه دكهت دا مژمژه بكهڤنه دهڤئى دا خوڤه خيرهت ناكهت ڤيدهت و بخوٽ.

۱۲- قه به : مروڤه كئى مه دحوؤ.

۱۳- تى: چى يه تو هوؤ ب (تیه كئى) سه حدكه يه من !! واته ب (ره خه كئى) چاقئى....

www.findi.info

بابه تی (۴۳)

- دیسان هنده په یف و ئاخفتنیت به رفه ف کیمی و به رزه بوونئ دچن:
- ۱- بهرکور: تهنه دیت چ (بهرکور) ل وی یا شور بووی. (بهرحه فک وه کی قه له و دبیت)، هنده ک دبیزنئ (گیپر) ژی، بوو ته یرو ته والی دبیزن (به رچنلک).
  - ۲- گفیری: وه کی زک ئیش بیته ئیکی و ژ لایه کی بچینه لایئ دی، دئ بیژیت (گفیری یئ ب زکئ من دکه فن).
  - ۳- فرک: وه ک بایه کی یه ئیشان و گورج بوون یادگه ل، دئ بیژیت (فرک) یئ هافیتی یه تهنشتا من.
  - ۴- خرک: بلا بکه فیه د (خرک) ل خوه دا، ب عه ربه ی (شرحه).
  - ۵- خوریسی: وه کی من دیتی (خوریسی) ل دلئ من دا، واته (کرین) ژ دلئ من هات.
  - ۶- نیک: هندی ته دیتبا ده ستئ وی ب (نیک) ل وی قه بوو، (بنئ تهنشت).
  - ۷- مارق: بینا وی مارق بوو، واته بینا وی چوو و نه هاته فه، ده مئ هیئک ژی خراپ د بیت د بیژن ئه ف هیئکه یا (مارق) بووی.
  - ۸- میزاووقی: دبیزن یئ (میزاووق) ی بووی، ئه وئ میزا وی نه هیئت، ژبه ر هه ر ئیشه کا هه بیت.
  - ۹- هه وئجی: پینه ک ل (هه وئجی) بیئت وی دا خوه دل لئ بووراند.
  - ۱۰- رویتک: دکه فیه پشته هه وئجیا (بن زک).
  - ۱۱- سیف سیفک: بو گرئیکت پشته ده هیته گووتن، که لئزینئ ژی قه دگریت.
  - ۱۲- ئافچوی: هه که کوره یان بلوز یان کراسه ک ب قه رویشیت یان کون بییت و هه ر ل وی جهی بیته چیکرن دبیزنئ (یئ ئافچوی کری).

بابہ تی (۴۴)

ديسان ہندہ زاراف و پھیقت تاییہت دگہل گیانہوہر و بالندیت کہہی کا چہوان
مروفتی مہ دگہل وان دہوروہرا سہرہدہری کری یہ.

- وری: ہہرہ بو (سہی).
- چتہ: ہہرہ بو (بزن) ئی.
- کتہ: ہہرہ بو (کتک) ئی.
- ووشہ: ہہرہ بو (دہوار) ا.
- کشہ: ہہرہ بو (مریشک) ئی.
- شووش: پراوستہ بو (دہوار) ا.
- پش پش: وہرہ بو (کتک) ئی.
- توی توی: وہرہ بو (مریشک).
- مہلس: ہہکو بیگووتن مریشک لیس دبیتہ سہر عہردی، واتہ دروینیت.
- چہرت: فہدہرکرن و جوداکرن بو (بزن و پہزی) دہیتہ گووتن.
- گدی گدی: بو (کارکین بزن) ئی ب مہعنا وہرہ.
- کوریچ: وہختی گازی ہہسپی یان ماہینا دکہن.

بابہ تی (۴۵)

- بار: پشتی (حمل - ثقل)

- بار: پشک (حصہ)

ب ہزرا من ٹہف (بار) ہ ، ب مہنا مہ گووتی دچیتہ سہر گہلہک پھیقان و واتاییت جودا جودا ددہت، وہکی (سہر بار و گیار و بارہوی و ....) لئ ل ہندہک جھین دی وہک (جھ یان ری یان رھخ و روی) مہناییت ددہت، بو نمونہ:

- ۱- ریبار: ٹہو (جھ) ی ری لئ دچیت.
- ۲- زیبار: ٹہو (جھ) ی زئی لئ دچیت. پاشی بوویہ (دہقہرہک جوگرافی).
- ۳- رۆبار: ٹہو (جھ) ی رۆ لئ دچیت.
- ۴- داروبار: ٹہو (جھ) ی دار لئ مشہ و زۆر.
- ۵- جو بار: ٹہو (جھ) ی جو لئ دچیت، پاشی بوویہ چہنداتیآ ٹافئ (کمیہ).
- ۶- گیارہ: گیارہ کا نقینا (گہلہک نقین).

تبيين:

په يقا بار، ب کيماتي ژ چار- پينچ ره گين جودا دهيت:

- ۱- ژ بۆرين؛ بهۆرين و بوارتن: ره گئ وئ بوار ← بار، وه کو ريوار ← ريوار. دبت ئەفئ هه قبه ندى دگه ل بارا جو بار و رو بار ژى هه بت.
- ۲- بار:- ره گئ بارين و باراندى و باران. دبت بارا جو بار و رو بار، هه کهر ژ بوارتنى نه بن، گر يدى بارينى بن river ئنگليزى ژ لاتينى riparius (په راف، به راف، ليقا رو بارى) و بو ئافرابوونى ژى هاتيه گووتن.

گه له ک جارا هنده ک شانازی دهن و دبیزن فلان زمان گه له ک دوهوله منده و
تیک پیت ژفی په یقی یان ناخفتنی ب گوهوره دبیته مه عنایه کادی و دی نین و بهن
و ته هپر کهن، کا ئم ژی پیکفه ل فان په یقان بنیرین و ب گهورینا تیک پیت چ ل
مه عنایه دهیت و نه ز دشیم بیژم ب سه دا په یقیت وه ک فان دزمانی مه دا هه نه، لی
تنی بو مونه ئه می بیژن:

١- شفک: شفکا هناری

٢- شمک: شمکا وی یا نوی یه.

٣- شلک: داره ک ل شلکا سه ری وی دا.

٤- شوک: شوکا ماسی یا.

٥- شاک: شاکا میوی.

٦- شهک: بو په زی دهیته گووتن (کافر تیک ساله، شهک دبیته دوو سالی).

تنی ب گوهورینا تیک پیت شه ش مه عنا ژی ده رکه تن.

....

۱- بسک: بسکیت ژنکا

۲- باسک: باسکي جگاري، زهند و باسک ژي يا هه‌ي، ههر وسا باسک بو بلنديا گري ب دريژاي، وهک ديژن باسک و باسک ههره.

۳- بستک: بستکا نان وهرگيراني، بستکا گوشتي.

۴- بستیک: بستیکا به‌قلي، بستیکا که‌رفسي.

....

۱- گري: گري ناخي

۲- گر: گر، گرک هاتي.

۳- گل: گل، گازنده

۴- گو: ته‌په

۵- گا: گايي جووتي

۶- گز: سهر گز، پويرتي قزاقز.

۷- گف: گف گفا باي.

۸- گغ: گغ گغا بچويكي، يان (گغ گغا بچويكي).

ب گوهورينا ئيک پيت هه‌شت مه‌عنا دانه‌مه.

ليست گه‌له‌کا دريژه، بلا هه‌وه زمانئ خو پقيت، شهرم نه‌که‌ن، پي ب ناخفن، زمانئ مه چ ژ ييت خه‌لکي کيمتر نينه باش بزائن، پشت راست بن.

بابه تی (۴۷)

د فی بابته تی ژي دا ، دې هنده زاراف و ئیدومیت دی ئینینه ناف به حس و خه بهران پتر گریډای زانستی جیولوجی و جیومورفولوجی، لښ گه له ک ب سفکی و په وانی دا کو ل بهر خوانده قایي ئاسایی ب زه حمه ت نه که قیت.

۱- زویر:

پیکهاته کا جیولوجی یه، وه ک چیا ریژ و دريژ دبن لښ ژچیا نرمترن و پیکهاته کا تاییه ت ژ ئاخې و خیزی و خرپه بهری و جه هجویری پیک دهین.

نمونه:

۱- زویریت پشته مالتایی (هولا کونفرانسا و سه نته ری رۆشنیری یی زانکوئی ل سه ر ئافاکرینه).

ب- زویریت پشته مانگیشکی ده قه را دۆسکی یا.

ج- زویریت نافه را ئاکری و زی ده قه را سورچیا.

۲- مل:

دبندا نهاله و پارچه که ژ پیکهاته کا مه زن، دبیت لایه ک به ته ن بیت و ل سه ر که تنی دې گه هیته سه ر ملی.

۳- باسک:

ژ ملی نرمتره و دیسان پارچه که ژ پیکهاته کا مه زن.

۴- زینی:

وه کی زینی هه سپی یه، هه ردوو مل به ته نن و دوو ره خیت بلندن، باراپتر ل پیکهاتا چیا پيش چاقدکه فن.

۵- سویار:

دیسان ههردوو مل به تهن و سویار ژ زینیا دبیت نزمتر بن لئ بو پری به رفره هترن،
مموونه: سویارا ئیتویتئ، پوهلاتئ دهوکی، سویارا تویکا (هاقینگه ها سویاره تویکا)،
سویاری (گوند سویاری).

ل دوی پکاتیئ (المیل - slope) ب فی پهنگی ناف دهیته گووتن.

۱- به به تهن:

گوشه ل ناقبه را (۱۰-۱۵) پله.

۲- به تهن:

گوشه ل ناقبه را (۱۵-۳۰) پله.

۳- په سار:

گوشه ل ناقبه را (۳۰-۴۵) پله.

۴- دوربه:

گوشه هه تا (۷۰) پله ژ دچیت.

۵- هه له مویت:

گوشه هه تا (۸۰) پله ژ دچیت.

۶- زنار:

گوشه یا ژ پیرفه هه تا (۹۰) پله یه. وهک زناری کیسته، پهق و پهق پراوه ستایه.

تیبینی:

پک واته (میل - Slope).

بابه تی (٤٨)

ديسان هنده زاراقیت کورمانجی کو گریډای لاینی جیومورفولوجی نه، نه می ب
پهنگه کی سفک بو ههوهیین به پریز پیشچا فکهین.

١- کیری:

باراپتر بو چند ته خه کین که فری بلند و ناسی و شیوه کی تاییه ت دهیته گووتن.

٢- گیری:

ل چیوونا چیاپی وهک پیکهات کو ب (دورات ترسییه) دهینه نافکرن و دکه فنه
سه ر یا دی وهک ته خین ستویر و پاشی دیار دین دبیژنی (گیری)، هن جارن گیرییه کا
مهزن و ناسکرا و شیوه کی تاییه ت یی هه ی وهک (گیریا ماری) ل ده فنه را بهرواری
ژووریا.

٣- رزده:

ته خین ته نک و نافنجی بی ت که فرا دکه فنه سه ری ک و دریز دین دبیژنی رزده.

٤- به ره فنه ز:

ئی ک ته خا که فری یا ستویر و حلوی و نیف کفانه ی و گه له ک جارا مرو ف دشی ت
ژبه ربارانا خو لهر ستاره که ت، مه سه له ک کورده واری هه یه دبیژیت (په فدا به رازا ل
بن به ره فنه زی، په زقان و رابه هلو ب به زی).

۵- هشار:

جهي ناسي بو خوڤه شارتن و ستاره‌ي.

۶- فراکه:

جهه کي بلند و ده‌سنه خوښ و ناسي و ري زه‌حمه‌ت، دبن دا کوير و هه‌له‌مويت.

۷- چليخته :

کوپه کي بلند و رک و بي ري و سه‌ر تيژ.

۸- نالوله:

جهه کي ناسي ژ هن گه‌ليين کوير ل نابه‌را هن کوپين بلند پيک ده‌ييت.

۹- په‌ياک:

پيین ته‌نگ لجهين بلندين چيایی.

۱۰- سه‌راک:

وه‌کي په‌ياکا ل ته‌نگتر و بلندتر و نه‌خه‌وه‌شتر.

۱۱- ناسته‌نگ:

گه‌ليه کي ته‌نگ و يک ته‌خا که‌فري ب شيوي (V-shape) دري دا.

۱۲- ته‌نگه‌ده‌ر:

نهال يان گه‌ليه کي ده‌رته‌نگ.

۱۳- دەستکەڧر:

ئەو رېئال چىيىي و تو نەشىي ب پېئيا بئنى تېرا بچى، ئىلا جھى دەست گرتنى
ل كەڧرى ھاتىبىتە كۆلان.

۱۴- تويش:

ئەو بەتەنيت ئاخىي يىت بەرى شكەستى (پىلاسىي يان دۆلومايت) دناڧدا ھەي
دبىژنى تويش.

www.findi.info

بابه تی (۴۹)

هندهک زاراف و ئیدۆمیت تایهت بو کهسهکی بکیرنههاتی یان پیقهنههاتی؛
هندهجارا دهینه گوتن کو ئهویت دبیژیت باوری ب وی کهسی دی نینه بشیت ب
وی ی کاری رابیت، دا ل نموونا بنپیرین:

۱- پاشی دی چهپهرا شکینیت. ب پامانا کهسهکی بی سهروبهر و دهخهسه و
چهپهر شکاندن و شهپر؛ کاری مروقییت زیرهک و ب جهرگه!!!

۲- پاشی دی زپری هه لینینت

۳- پاشی دی گپرا راستقه کهت.

۴- پاشی دی گويفکا به تی

۵- پاشی دی قۆبهکی ل سهر سنگی من ئافاکهت

۶- پاشی دی سهرا ب سهر سامۆتا فه کهت. (سامۆت سهری رم ی یه، دکه فندا
هه کو میرهکی باش با و کهسهک کوشتا دا سهری وی ب سهری رم ی فه کهت و ژنوی
دا فه گه رییت؛ دا خه لکی زانیبا فلانکهسی یی هۆکریه هه !!!)

۷- پاشی دی پینگز کهت!!!

بابہ تی (۵۰)

- بابہ تی مه ل سہر (دہوار) ل یہ (بیورن) وہک بابہ تہک زانستی.
- ۱- (ماکہر) ی ل بہری (کہری) گریڈدہن، کہر و ماکہر ژئی دبن.
- ۲- (ماہین) ی ل بہر (کہری) گریڈدہن، ہیستر ژئی دبیت (ہیستر ژئی ب چ رہنگہ کی نازیت).
- ۳- (ماہین) ی ل بہر (ہہسپ) ی گریڈدہن، ہہسپ و ماہین ژئی دبن (نیر ہہسپہ، می ماہینہ).

- (جانی) ماہینا بچویکہ.
- (بارگیر) ماہینا باری یہ و یا مہزنہ.
- (جہ حشک) کہری بچویکہ.
- (کورتان) ی ل دہوارا دکہن.
- (تہنگ) کورتان پئ دہیتہ شداندن گریڈان.
- (ہہفسار) ب سہر سہری و ہلدکھن و پئ دکیشن.
- (جھوپر) کایئ و جہہی دکہنئ و دستوی ددان بو خوارنئ.
- (سنگ) بو گریڈانا دہوارا.
- (ٹاخویر) جہئ فہہویانا وان.
- (ہافر) ٹالیکن دکہنئ.

- (پهڻي) بؤ دهوارا وهڪ (ڪهري) ئي پهزي و (برا) مريشڪا.
- (خه ربه ند) نهوئي ب ڪاري سه خيڙيا وا راديت.
- (لغاف) ناسنه ڪه ب سهر دهڻي دهوارا ڦه دکهن دا نه چهريت.
- (هه چڪ) ژ داري دههته چيڪرن و سهره ڪي سي گوشه يه يي يي هه ي، ب سهرئي وهريسي ڦه گريدهن، دا بشين (بار) پي ب شدين.

دويماهي:

گووتنه ڪا مهزنا يا هه ي ديڙيت (گووتنه هيستري بابي ته ڪي يه؟ گووت خالي
من هه سپه!!!
ژ خواه نه گرت بيڙيت بابي من ڪهره، يي باش في بابته ي ب خونيت، دي زانيت
ڪا چهوا خالي وي هه سپه.....!!!!

بابہ تی (۵۱)

- ہہ کہ تہم ل پہ یقا (دل) ی برینین وہ کی دچیتہ سہر ہندہک پہ یقیت دی وہ ک
پیشگر دی زارافہ کی جودا و مہ عنایہ کا جودا چیکت ، تہم ل نمونا بنین:
- دلکول : فلانکہ سی دلکولہ واتہ (عاجزیہ کا مہ زنا گہ ہشتی ، ٹیک کی جھیل ژمالا
وی چووبیت).
- دلنیش : عیجریا بو خودانی پیداکت و مای خو دہمی کارا دکت و بہس
دناخفیت، دییژن فلانکہس گہ لہ کی دلشہ.
- دلحہ لین : ہندی شولی بدہ یی و نہرابت و دی بیژیت باش و باش و بینہ کادی
گافہ کادی، دییژن واللہ تہ دل مہ حہ لاند.
- دلپہ قین : تہ و ژی دلحہ لینی یہ.
- دلسوتی: تہ و ژی عیجری یہ ک گہ ہشتی ، یان تۆلہ کی ژ ٹیکی فہ کت ، پیلن
ی دلسوتی یہ بلا تۆلا خوہ فہ کت.
- دلخواز : تشتہک لہر دل خودانی یی شین بیت و جان بیت وہ ک
خانی، ترومبیل.... دییژن ی دلخوازہ.
- دلکر: وہ کی دلخواری یہ.
- دلکوٹک : ل وہ ستیان دل خوہ بقوتیت دییژن دلکوٹکا ہاتی.
- دلساخ : مروقی بیحیلہ و حہ والہ و دلپاقر.
- دلسوژ : بو کاری خوہ و خہ لکی گہ لہ کی پاقرہ و حہ ژ کاری دکت.
- دلرہق : مروقی زالم و بیمروہت.

- دلپڙه ش : تشتی نه هیته خوارن و بیمه پڙ دپیژن فلان تشت یی دلپڙه شه.
- دلگر : خوارنا قه له و و چهور دپیژن یا دلگره.
- دلخه له ت : نه ویی دگه ل ژنکی یی ب شک و گومان بیت دپیژن یی دلخه له ته.
- دلشکه ستی : بی گیول و بی زه وق.
- دلپیل : نه ویی دلی خه لکی دهیلیت دهقشکین و ناخفتن خه له ت دپیژن یی دهیله.
- دلکوزری : نه و ژی وه کی دلکول.
- دلغه کهر : نانکو (مشهی).
- دلشکه ستی : بو مروقه کی تشته کی نه خوش ب سه ری دهیت.
- دلرابوون : نانکو (هلاقیتن).
- دلغه کهر : نانکو جهه کی خوش یان تشته کی خوش.
- دلکه سهر : ب پامانا دلی ب خه م وکول.
- دلئیش : مروقی ده ست نه خوش و عیجزیی چیدکه ت.
- دلپیس : وه کی دلخه له ت.

تیبینی :

من ناقیت وه کی (دلبر و دلبرین و دلدار و دلگه ش و.....) وه ک زاراف حساب نه کرن.

بابه تی (۵۲)

تو ب ږینې مه زیت مه چهوا سالوخت و وهسفا هندهک که سا (ب دوو سی
گووتیت کورت) کری یه، تاییه ت تشتی خوارنی وهک نیسک، نووک، سماق، نار که زان
و.....

۱- نیسکه نه بهره نه پشته،

ئهو که سی ل دهف ته مه دحیت ته بکه ت و ل پشت ته پاڅیته ته ،
دیپیزن (ب سه ری ته نیسکه نه بهره نه پشته) ب واته یا بهر و پشتیت نیسکی وه کی
تیکن.

۲- که لا نیسکی یه،

ئهو مروفتی زوی عیجز بیت و ب ناخفته کی نه رم بیت و دابیت، دیپیزن (که لا
نیسکی یه) ب واته یا ههروه ختی ته قه پاغا قازانی راکر دی که لا نیسکی داهیت و
ههروه کی چو چینه بووی.

۳- ژ نیسکی که فه،

ئهو که سی دماله کی دا که س چ پویته ب ناخفتنا وی نه که ت و ب چوو نه چیت
دیپیزن (ژ نیسکی که فه) ب واته یا چوو مفا دکه فا نیسکی دا نینه و دهیته هاقیتن.

۴- سماقا شویشتی یه،

ئهو کهسی چوو ل دهف چوونه بیت و دخه ما چوونه بیت ، دئییزن (سماقا شویشتی یه) ب واته یا سماقا شویشتی چوو تام و ترشاتی تیدا نامینیت و بکیر چوو ناهیت.

۵- ئاری ب دریی وهر،

هه کو تو سوجه ته کئی ئان حسابه کئی تیکده ی و ل بهر مروقی بهرزه که ی و چوو (سه را ژیهلنه که ی ، دئییزن (کره ئاری ب دریی وهر) ب واته یا تو ئاری ب دریه کئی- در ی وه کی ده حل ی لئ دهین و ستریت پیئنه و کهس نه شیت خو نئیزیک بکهت) وهر که ی قیجا کهس نه شیت کوم بکهت و دی بیمفا چیت و دی بهرزه بیت.

۶- نووکا ل بهری دای،

هه که مه زنی مائی چوو و نه ما و عه یال ههر ئیک بخوه چوو دئییزن (مالا فلانکه سی وه کی نووکا ل بهری دای لیها ت ههر ئیک ب دره کئی فه چوو) ب واته یا هه که تو چه نگه کئی نووکا ب سهر هه لانه کی دا بکه ی ههر کنه ک دی بخوه چیت و چه ماندنا سهر ژنوی گه له ک زه حمه ته.

۷- دنیا ل مه کره قه لپویچکی که زانی،

هه که ئیکی ده نگوباسیت نه خواهش گووتن و دنیا ته نگ و تاری کر و ژیار ب زه حمه ت ئیخست و کره خه لا و به لا ، دئییزن (بابو فی دنیا ل مه کره قه لپویچکی که زانی) ب واته یا هندی قه لپویچکی که زانی یی بچویکه و ته نگه ب هندی یی هاتی یه شباندن.

۸- خوئی یا هه می گرازا،

ئه و که سئی مایی خو هه می سو حبه تا بکه ت و خو ه ب شاره زاین هه می تشتا ب زانیت و هه رکه سئی ئاخفت ره ئیا خو ه دا . دئییزن (فلان که س خوئی یا هه می گرازا یه) ب واته یا یئی دنا ف هه می سو حبه ت و خه به رادا .

۹- دا نا ف ماشا،

هه که سه ک دسه ردا چوو و ئاخفتنی ت خه له ت و نه دروست ل دیوانه کی گووتن ، دئییزن (دا نا ف ماشا) ب واته یا شوله کی خه له ت ئان خراپ کر چونکی ناچیییت بده یه نا ف ماشی ت راخستی و کو بو خواری ل ویژی دداناینه .

۱۰- نانئ سیلی یه نه به ره نه پشته،

بو وی دهیته گووتن یئی بو که سئی نه بیته مال .

۱۱- بی نان و خوئی،

بو وی مروئی دهیته گووتن یئی چ نه هینه پیشچا فا ، ئانکو چه ند هاریکاریا وی بهیته کرن، چ ناهیته پیش چا فا .

بابه تی (۵۳)

هەر دیسان گریډایی بابه تی چوویی و نیژیکی هه مان بابه تی ، وه سف و سالوخته تا هن که سان بقی په نگی هاتی به کرن :

۱- ته فشوی به روکا خواهیه ،

ئه وه که سی ژ بلی خواه هایی ژ که سی دی نه بیت (دنیا و خه لک و دهوروبه ر چ لی بیئ بو وی نه خه مه).
ته فشوی بو کولانه کا سفکا ئاخ دیته ب کارئینان.

۲- که نگروشکی بنی پی مهیه ،

که سه کی خراپ و نه باش دماله کی دا هه بیت و هه می ده ما سه رگیژی بو خودانی چیکه ت.
که نگرگ (سوسی ، سیسی) ستریته پیته و ده می دمیته ب بنی پی فه چوونا مروقی گه لک ب زه حمه ت دکه فیت.

۳- سپینداره ، نه سیبه ری ل خودکه ت نه ل خه لکی ^(۱) ،

ئه وی چوو مفا تیدانه بیت ، نه ب کیر خو و مالا خو بیت و نه ب کیر دهوروبه رابیت.

دارا سپینداری چوو سیبه ری ناکه ت نه ل بنی خو و نه ل دهوروبه را.

---

(۱) ل هندک جها دهیته گوتن (دارا په لگی به نه سهی ل خوه دکت نه ل خه لکی).

۴- دهڦی وی بی بهرسڦکه،

ټه و کهسې چ ټاخفتنا بیته بهر دهڦی بیژیت و بی حسابا ده وروبهرا بکهت، ته هند دیت هه پماند و ټالوزیهک پهیدا کر.

بهرسڦک وهکی هوټیت ڦیگافې بوو ل بهر دهڦی ټودهکې یان دووا دهاته ټافکرن وهکی ژ ټودی دهردکهت داهیته بهرسڦکې پاشی بو ژدهرهڦه.

۵- دارکې ټاوارې یه،

ټه و کهسې ټیکڦه دانې بکهت و ټاخفتنا ڦی بو بییدی ببهت و بییدی بو وی هه ببهت و خه لکی لیکیبخت.

ټاوار ټه و خوارنا زیدهیه چ پوڼ و چ هسک دکه نه دارینې و ب داره کی ټیکڦه دان بو (سه یې) مائی. دبیژنه وی دارکی (دارکې ټاوارې).

۶- هیلیشانکا وی پیقازه،

ټه و کهسې هه می ژیا نا خوه کار بکهت و چوو ل دورا خوه کوم نه کهت و ده رکه ڦیت پرویت و بی پاره.

هه که مریشکې هیک ل مالا خوځدانی نه کرن، دې پیقازه کې که نه دهی وی دا به لکی ڦیرببته هیک کرن، هندی نه کهت دې بیژن (هیلیشانکا وی پیقازه).

۷- پرویڦی ټاوی،

هه کو کهسه کې دافدووز و جه ماز حیيله و ته شقه لیټ وی ټاشکرابن و بی روی و بی قیمهت ببیت دناف خه لکی دا دبیژنې ها (پرویڦی ټاوی).

رویشی یی بهرنیاسه ب حیلا و ته شقه لا قیجا هه کو بی سه روبه ربوو و پیربوو دی
تاوی بیت و نساخ بیت.

۸- میسکا هاتی،

کهسه کی باش و جامپر هه کو هنده جارا عیجز و بی تبعهت بیت دی بیژن
هشیاربن نه چنه دورا (میسکا هاتی).

هه که پیشکهک خو ل دفنا ئیکی بدهت باوربکهن دی ژ ته نگافی یا سه ری خو ل
دیوارادهت.

۹- براین جونی قوتی یه،

ئه و کهسی چوو نه کهت و ل سه ر کیسی ئیکی بژیت.

جونی، چالکه کا گروفر دکه فره کی دا ب کووراتی یا نیزیکی ۲۰ سم دهیته کولان
و دیسا بهره کی گروفر و درپژکانی ب درپژی یا نیزیکی ۳۰ سم دهیته چیکرن و
گوگراندن دیبژنی (دهسته جونی) ، جونی و دهسته جونی بو قوتانا دانی و
دانقوتی و ... بکار دهات.

۱۰- تلا بری خوئی ناکهت،

ئه و کهسی دمالی دا روینشتی و کهسه کی نه کهت و هه ری پالدا ی بیت ، دیبژن
خو تلا بری خوئی ناکهت (مهنا وی) چوو تشت ژفی کاری ب ساناھی تر نینه ، خو
وی ژی ناکهت).

۱۱- زه مرویی بنی مژمژی یه،

ئه وی چوو نه کهت و ب هیثیا خودی فه دهیلت.

۱۲- صهیی پئی سوتی یه،

بو وی دهیته گووتن یی ل چ جها نه راوستیت.

۱۳- کهری شۆلی،

ئه و کهسی گه له ک یی کار پئی دهینه دکرن و نه هیلن بیئا خو فهدت دی فئی بیژنی.

۱۴- بقری مه لای،

ژ بهر بقری مه لای هه می گاڤا پئی خووش و تیژ و سه قا کری بوو، یی نوی بوو کار پئی نه دهاته کرن، بو وی مروقی دهیته گووتن یی ساخ و ساخلام.

۱۵- که فا نیسکی،

بو وی دهیته گووتن یی زووی عاجز دبیت و دهنگی خو بلنددکته و پاشی ههر زووی دهیته خوار دهنگی خو نزم و عاجزیا وی کیم دبیت یان نامینیت.

۱۶- گای پی،

یی ژ کاری که تی و بی چاره بووی.

۱۷- سه یی هار،

ئه وی ههر بینه کی خو ل ئیکی ددهت و هویان فئی نه که فن.

۱۸- گورگي ده قبه ش،

ئەوئى ژ چو تىشى تيرنەبىت.

۱۹- تەنوويا سېھلى،

ئەوئى رەش و سۆتى وەكى تەنيا سېلى.

۲۰- مويچرک،

ئەوئى ب چوو رەنگا ژ دەرولىقىت مروقى فەنەبىت.

۲۱- كەرى بى ھە قسار،

ئەوئى ل چو جھا نە ھەويىت.

۲۲- مروقه كى شەمبۆزە،

مروقه كى دەست نەخۆش و شەرۆكە و نەحەجمتى، ب كەرى شەمبۆز يى ھاتى
يە ناڧكرن / كەرى شەمبۆز، زيچكا دھاڧىت و ب زەحمەت ب ھىلىت بارا لىبەن.

بابه تی (۵۴)

وه کی هندهک بابه تین چووی دی هنده ناخفتن و زاراقیت کویر و کیم دهینه ب کارئینان ، دامه پیشچاقیت هه وهین بهریر:

۱- گور: نه ز ل وی گوری چوومی.

وانه ژ وی (توندی)ی، نهۆ کتیبیت فیزیایی ب مهنا (خیرایی) ب کار دهین (دووری/کات).

۲- خورانکی: هه ما خورانکی چوو نه و کار کر ، ب مهنا (بی بهرنامه).

۳- لووت: - لووتهک ل خوه دا؛ ژقیری چوو ویراهه.

- هیژ دهستی من نه گه هشتی؛ لووتهک قیکهت.

نهری گه لوو بووچی نه م ل شوینا (طفره) L عه ره بی ب کار نه نین، کو نیزیکی L(Leap) ئنگلیزی یه.

مه په یفا (په شی) ژ ی هه ی، بهس نه ز (لووت) باشر دینم.

۴- دلوکزیت: هه م ی دلوکزیت. ب مهنا ب ته عدا ی دلقت و پیت خوه دهافیژیت و نیف گاف تیننه.

۵- ته سله خ: شوله کی ته سله خه. ب مهنا نه شوله کی دروسته، یی کریت و نه دجه دایه.

۶- پیل: ته پیل بو نه له متریکی ئینان؟ ب مهنا (پاتری).

۷- پویل^(۱) : هه‌ره دوو پویلا بوو فن معاملی بینه، ب مه‌عنا (طابع برید)ی.

۸- مترویت: هه‌ما هوو (مترویت)ه ؛ نوزا وی چی یه! ب مه‌عنا عاجزی یه‌کا به‌رده‌وام.

۹- پریل : (فلان جه یان فلان چیا) پریله‌ک بو هه‌ر خوودی دزانی چ دناڤدا هه‌یه. ب مه‌عنا (غابه) و دارستانا نهو ب کاردهیت.

۱۰- لووین : هه‌که ئەف لووینه فه‌کربان، ئاف ب سه‌ر جه‌هدی دا نه‌دهات. ب مه‌عنا قه‌سیسا نهو، هن جاران دبیزنی (لوومینه) ژی.

۱۱- تیبیار: هه‌کو دوو جه‌خو لیدده‌ن وه‌کی دوو سه‌بیت چیمه‌نتونی بینه‌کرن و ل دوو ده‌میت جودا دی شه‌قه‌کا مه‌زن که‌ڤیته ناڤه‌را وان، دبیزنی تیبیار ب رامانا (Joint).

---

^(۱) (پیل) ب رامانا (پاتری) ده‌یت هه‌ر وسا (پیل) ب رامانا (پیل) دو‌مینتی ژی ده‌یت، و (پویل) ب رامانا (طابع بریدی) ده‌یت.

ل ههر چار په یقین (خوڅه ش، سفک، گران و شرین) ب پړین وهک سیفته هه کو
ل پاشی یا نافه کی دهین چهوا پامان دگوهوپن و زارافه کا نوو وهک ئیدیوم
په یدادکه ن:

۱- خوڅه ش:

- پیخوڅه ش: ب پامانا خوڅه ش ب پړی دچیت.
- نه زمانخوڅه ش: واته یا ل دوی دلنی خوڅدانی دناخفیت.
- ده فڅوڅه ش: خوڅه ش خوڅه شکا بو خوڅدانی دبیژیت.
- که یفخوڅه ش: سوحبه تچی، بنگه لته.
- چافخوڅه ش: دژی چافقوسویر
- گوڅه خوڅه ش: دژی گوڅه گرانه.
- دلخوڅه ش: ب که یفه.
- ده ستخوڅه ش: ئامیره کی ده ستخوڅه شه، واته نه ئامیره کی بزه حمه ته بو کاری.
- رویخوڅه ش، نافخوڅه ش، قوه ت ئان سحت خوڅه ش، خلمه ت خوڅه ش.

۲- سفک:

- پیسفک: خوڅه ش ب ریڅه دچیت.

- ههستیسفک: مروڤه کی جامپر و سوحبهت خوڤه ش.
- روحسفک: وه کی ههستیسفک جامپر و خوڤه مروڤ.
- ئاقلسفک: نه گه له کی دروست و تپر ئاقل.
- دهستسفک: ب له ز کارڤ خوڤدکته ، دژی دهستگرانه.
- ده ف سفک: زوی خواری دخوته.
- بهرسفک : مهزه لکیت بهرڤی بهرسفهک ل بهر سنگی بوو وهک نیهانی.

۳- گران:

- پیگران: نه شیت خوڤه ش ل پڤی بجیت. دژی پیسفکه.
- ههستیگران: نه مروڤه کی دلکر و جامپر و سوحبهتچی. دژی ههستیسفکی یه.
- دهستگران: کار ژ بهرناجیت و دژی دهستسفکی یه.
- گوهرگران: زوی ب زوی ئاخفتنڤ نابهیسیت و دژی گوڤخوڤه شی یه.
- دارگران: ناچیتته ددلی ته دا، بو سوحبهتن و هه فالینی نه یڤ خوڤه شه ، دژی ههستیسفکی و دارسفکی یه.
- بها گران، ناف گران ، دهنگ گران ، بارگران .

۴- شرین:

- مروڤشرین: چه ژ مروڤڤی خوڤه و هه فالیت خوه دکته.
- خوینشرین: دلکر و جان و سپه هی یه.
- روحشرین: خه بهرخوڤه ش و هه فالخوڤه شه.
- ئه زمان شرین، ده ف شرین ، قهسه شرین.

ملله تی مه ب دریزاهی یا دیروکتی پیکۆلکری یه چ وهک شاعر و پۆشنییر چ وهک خه لکن ساده؛ فیری زمانی ملله تیت ده وروبهری خوّه بیت وهک عه ره بی و ترکی و فارسی، قیجا ب چ نه گه ره کا هه بیت یان دیانه تی یان ده سه لاتی (قیری نه جهی هندی یه).

له و دی بینی هن شاعریت مه وهکی (خانی) بو نموونه فهره نگا (نوبهار) دانا دا زارویتی مه فیری عه ره بی ببن و بزنان قورناتی ب خوینن، ئەف هه وه له بو زمانیت دیژی هه بوون و گه له ک تشت زی ل بهرده سته!

لی تشتی من دقیت بیژم ئەف چه نده که تی یه دناف ئاخفتنا خه لکی زی دا و هه یا نهۆ هن په یقین کوردی ئەم پالدهینه په یقه کا عه ره بی چ ل پاش یان ل پیش و ئەم دیژین و په یقا کوردی ب یا عه ره بی یان به روفاژی دهیته راقه کرن:

(بو میژووین دیژم ل سالتین هه شتی یا زی ئەف ده رگه ه هاتی یه قوتان)

نموونه:

- ۱- هیقی و رجا ... (هیقی) کوردی یه و (رجاء) عه ره بی یه.
- ۲- چهک و سیله ح ... چهک ب پامانا (سلاح) عه ره بی، هه ر وسا بو ژنکا زیر و زیفا زی دگریت.

- ۳- فند و فیل... (فعل) ل عه ره بی.
- ۴- که رب و کین ... (کرب) ل عه ره بی.
- ۵- تان و تئنگ... (طعن) ل عه ره بی.
- ۶- عه زیز و سه ربار ... (عزیز) ل عه ره بی.
- ۷- تهیر و تهوآل... (واته ناڤن تهیری ئەم دشیین تهوآل ب کاربینین).
- ۸- شهرم و حهیا ... (حیاء) ل عه ره بی.
- ۹- تا و تبعهت... (مروڤه کئی بی تا و تبعهته).
- ۱۰- چام و عیبهت .
- ۱۱- کوچک و دیوان.
- ۱۲- نهرم و هه لیم.
- ۱۳- روح و گیان.
- ۱۴- ئیش و ئەلهم.
- ۱۵- فهقیر و ژار
- ۱۶- توره و ئەدهب
- ۱۷- تان و چک
- ۱۸- کرت و مال.... کرت ل ڤیڤی ب راما نا مآلیهت و سهروهت (ثروة) ل عه ره بی
- دهیت!!

د داستانا (خانن لهپ زیڤین) دا هاتی یه:

خانکهک رابو ژ هزار جووتی

کرت و مآلی خوه فروتی

خوه دگهل خوآلامینیا شاهی گووتی

۱۹- خَیْر و بَیْر ..... بَیْرًا مِه وِه کِی دِچِن شِیْرِی دِهینِن ئانکُو وِی (خَیْرَات) وِی و
بَیْرِیْقَان ژِی ئهوا ب کَارِی بَیْرِی ئینانا وِی شِیْرِی رادبِن، چِهوان (شَقَان) = (شِیْ / قَانِه)
و (گَا قَانِه) = (گَا / قَانِه) و (رِهز قَانِه) = (رِهز / قَانِه) و (سِه گَقَان) = (سِه گ / قَان) ،
ئهف بَیْرِیْقَانِه ژِی بَیْر ئینانه.

www.findi.info

بابه تی (۵۷)

هه که ئەم ل پاشگری (کینی) ی بنپرین (هه که پاشگرییت) دچیته سه ر دوو-سۆ
په یقان ل یا ئیکۆ (جه) ی و ل یا دووۆ (سیفه تی) دده تی ، من ل پۆ شیا نا خوّه تنۆ
د قان دوو- سۆ په یقان دا دیتی به نه زیده تر:

۱- مالکینی: بو نمونه: هه که مالا ئیکۆ ل گوندی بیت (بنه جه)، دۆ بیژن (فلان
که س ب مالکینی یۆ ل گوندی) ئانکو یۆ بنه جهه و ب مال وعه یال فه یۆ ل و پۆ
ب دروستی به روفاژی په یقا (بانه هی) به.

۲- که رکینی: فلانکه س مروّفه کنی که رکینی به، (وه ک سیفه ت).

۳- به رازکینی: هشیار بی یۆ به رازکینی به. (دیسا وه ک سیفه ت و ره وشت).

۴- کافرکینی: بۆ .... وه کی کافرا!!!

۵- جه حشکینی: فلان که س یۆ ب جه حشکینی ترساندی، ئانکو ب بچویکاتی یۆ
ترساندی.

بابه تی (۵۸)

- هەر گریډایی بابته بووری ل سهر په یفا (مال) دی فان چهند تیدیتنا ریژکهین:
- ل فیتره په یفا مال ب راما نا خیزان و (الأسرة، العائلة) یا عهره بی و (Family) یا ئنگلیزی دهیت کو دینه رت دا ئه و و یا ئنگلیزی دگه هنه سهر ئیک ره !!
- ئه ف (مال) ل کوردی دگه ل په یفه کا دی یان پاشگره کی مه عناهه کا جیواز ل هه رجاره کن دبه خشیت وه ک:
- ۱- خالی عه بی و مستی شل نه ژ ماله کن نه... ئانکو (ناگه هنه ئیک).
  - ۲- گوندی وا شه ش هفت (مال) ن.
  - ۳- محی ب (مالکینی) پی ل گوندی... (بنه جه).
  - ۴- فلانکه س پی (مالوفی) یه... ئانکو پی شاره زایه ل مالی و که هی یه و بینه فسه.
  - ۵- فلانکه س گه له کن (مالشرینه)... ب راما نا جه ژ مالی دکه ت و پچه ک قه لسه.
  - ۶- فلانکه س (مالیخوه یه)... ب مه عناه پی جودایه نه دگه ل ده یابایه.
  - ۷- فلانکه سی، چو (مالداری) ب خو ه نه کری یه... ب راما نا ب کیرنا هی ت.
  - ۸- ئه و (مالخوی) مالی یه... ب راما نا خو دانئ مالی.
  - ۹- ئه و (بنه مال) له کا پیگو و تینه... نیژیکی زارافی ئویجاخی دبیت، ژ خیزان و عائلئ زورترن وه ک بابکه کی یان ئویجاخی دبن.
  - ۱۰- (مال) دچپته سهر هنده ک په یقیئت دی ب راما نا خرابیی وه ک: مال میرات، مالکلیس، مالخراب، مالویران، مالترنپس.
  - ۱۱- (مال) دچپته سهر په یفه کا دی ب راما نا باشیی وه ک: مالئافا، مالنه خراب.

- ۱۲- ئەو (بەرمانى) يامەيە ... جەڭ كابانیا مالى دگریت.
- ۱۳- پىشتا وی (فەمالى) ... پىشگرى (فە) مەنا گوھارت وەك (مساچ).
- ۱۴- زارافەكى نوى وەك (مالپەر) ل فان سالان بو جەڭ page هاتى يە دانان.
- ۱۵- گيسكى (مالوبەر) ئانكو هەر مالا چوو بەر دەرى بەرەك تيوەرکر.
- ۱۶- مالكانى، ب دوو شىوازا دهيت، ئىك: دەمى مروڭكانى تىت کرن. دوو: دەمى كوركانى دهيتە کرن.
- ۱۷- مالیتە، مال و هیلینا سفورا.
- ۱۸- مالکوره، ئانكو كەسى باش نەمايە ل شوینی ئان كەس نەمايە ، تىت ژى مالتارى.
- ۱۹- مالدوشاف
- ۲۰- مال كوم باخ، يان (كمباخ).
- ۲۱- مالکەر، بو دهيتە گووتن يى پارى خو كۆمبکەت و بگریت.
- ۲۲- مالئافا، خودى مالته ئافاکەت ئان خرابکەت.

هندهک زاراق و ئیدومین دناق زمانن مه دا ههین سفهت و سالوخه کی ژ که سئ
به رامبه ر دیاردکه ت بی ب په ننگه کئ ئیکسه ر تو بیژی ؛ بین ده وروبه ر دی پامانا وی
په یقی زانن و وی سفه تی که سی تیگه هن؛ نمونه:

۱- هه که ئیکی گووت فلانکه س (که له سویسکه) : واته = زوی عاجز دبیت و
گه رم دبیت و باوردکه ت.

۲- ئاگرئ بن کایئ یه : واته = هشیار بی مروقه کئ فه ساده و فتنه چی یه و چه ژ
تیکفه دانن دکه ت.

۳- کونه بایه : دره وینه و نه وهی یا دبیزیت و بی جساره ته.

۴- لیفانه : شولا مه زن دکه ت و پیقه دنیت.

۵- گره دانه : به ز دئاخفیت و قه سی ت وی نیف تمانن و نه گه له ک ددروستن (حه رفا
کیم و زیده) دروست نابیزیت.

۶- ته یری که له خایه : ل تشتئ ب ههروه و به لاش دگه رییت.

۷- زوی د عنریت : زوی عاجز دبیت (angry)

۸- زوی دبنخو دچیت : هشیاربی زوی عاجز دبیت.

۹- یئ ژ بنقه بنقه یه : بی ده ننگ کارئ خو دکه ت و دفیت تو هه می هزرا ژیکه ی
نه یئ ب ساناهی یه.

۱۰- مروقه کئ بنگه لته یه : چه ژ سوچه تی و ترانا و یاری یا دکه ت.

- ۱۱- کونجی سمه : ب هویری دچیته شولا و بئ دهنگ.
- ۱۲- رکویه : عناتو و قهت نادانیت.
- ۱۳- قایشکیشه : نافهپریت و چیرئ درپژدکته.
- ۱۴- دونی ژ کیتچا چیدکته : قورنيس و قهلس.
- ۱۵- ماری بن گلگله یه : بیدهنگه و نهیئ باوهری یه.
- ۱۶- سماقا شویشتی یه : چ لدهف وی چونینه و ب کیر چوناهیت.
- ۱۷- شهقله شکینه : بئ اسلوب و قهسه سقهت.
- ۱۸- دهقدریاییه : نهیئ باوهریئ یه چو خوّه ددهفی ناگریت و چی جهئ هه ی لئ دناخفیت.
- ۱۹- دهقشوکه : ئاخفتنا قه دگوهیژیت و چو سر ل دهف نینن.
- ۲۰- چیر سه یه : چیرئ درپژدکته و نافهپریت ، نهیئ تیکه لئ یه.
- ۲۱- پرییژه : نهوی گهلهک د ئاخفیت، پر ئاخفتن، دهقئ وی ناراهوستیت، گههئ نادهته کهسئ.
- ۲۲- چهقهلوزه : ب فهن و فیل.
- صهیئ پئ سوتی یه : ل چ جها ناراهوستیت.
- خوی یا ناف هه می گرا رایه : ئانکو مایئ خو دهه می شولا دا دکته.

بابه تی (٦٠)

ل فان په یقیت زمانې مه ب پښه ژ (دوو) پیتا پیک دهین یا بنگه هین (پ-ر) ره
؛ و هه کو پسته کا دی بجیته به راهین؛ رامن دهیته گوهارتن و نهفه ژي ٹیک ژ جوانی
و هیژ و موکمی یا زمانې مه به وهک:

١- دپ... سه یی دپ... نانکو هار

٢- زپ... مروځه کي زپ... نانکو خوږت و زیره که.

٣- گپ... نهف چیمه نتویه یا گره... نانکو نه یا تیل و حلوی یه به لکی ژ زفرا تیی ژي
زفرتره.

- گپ به ربوو بن پی یا... نانکو ناگر.

٤- شپ... مروځه کي شپ... واته یی لجهی خوځه و چوو دناف گوهادا ناچیت ٹیکي
دزانیات یان ژي شپ و چه په ل.

٥- کپ... بزنا کپ....

٦- سپ... سپی نه م برین... سه رما

٧- خپ... نه ردی خپه... گروځپ

- خپ... خپ وهرن... هه می

٨- چپ... به نیشتی چپه... ژیک ناهیته کیشان ، دبیت هه فدزا وی پیتوبیت.

٩- قپ... نه م قپ بووین ژ سه رما... بریان، نه مان.

١٠- بپ... په زنی مه بپ بوو... ژیک فهغه تیا.

١١- تپ... دهنگه.

- ۱۲- پر... دەنگى فرينى يە.
- ۱۳- فر... ئەو زى دەنگى فرينى يە.
- ۱۴- فر... بەس فرا دکەت... درەو.
- ۱۵- مپ... مپى وى يى نه خوہشە... گيول.
- ۱۶- ھپ... دى ھپكى... دى چيکە يان دى ب سەريکفە بينە ، دى (حل) کە.
- ۱۷- ھر... بەس ھرھپى بکە.
- ۱۸- زپ: دەنگى زپ، دەنگى نه خوہش. نە دروست- زپکە وک.
- ۱۹- گپ: خوران- گپى بەر بيپى. دەنگە کە.
- ۲۰- چپ: پيچەك ھندى ئيك دۆشتنى- دو چپىت شيرى تى نه بوون. دەنگە کە.
- ۲۱- قپ: قپەرەشك، قەلەرەشك، دەنگە کە نه خاسمە يى قپاندنى.
- ۲۲- پپ: تپى، مشت. دەنگە کە.
- ۲۳- فپ: قورچ- فپە کا ئافى. ژيكدوور.
- ۲۴- ھپ: گازيکرنا پە زييە.
- ۲۵- عپ: دەنگى زپينى- عپا وى يا ھاتى.
- ۲۶- جپ: جە دەل، جپەپ.
- ۲۷- وپ: وپ، فپ- چافوپ.

بابه تی (٦١)

په یقا (بین) ی؛ تایه تمه ندیا خوّه یا هه ی وهه کو دچیته به راهی یا په یقه کی
رامانه کا تایهت ددهت، ئەم ل موعونا ب پینین:

١- بینکوزویرک : هه کو دبیژن بینکوزویرکا دهیت رامانا وی (هه کو موی دسوژیت
و نا سوژیت ، چ موی مروفا بیت چ یی حه یوانی).

٢- بینقمینک : هه کو پارچه کا په روکی گه رمیه ک ب گه هتی به ری ب سوژیت ،
دی بیژن یی قمیایی ، ئەو بینا ژی دهیت (بینقمینک) ه.

٣- بینخمخوته : ئەو بینا دکه فته سهردابا یان بوپیت ئافی ژ ئە گه ری (شه) ی
، دبیژنی بینخمخوته.

٤- بینکه فک : هه کو پارچه کا په روکی دژورقه ب سوژیت و ئاگر پیقه نه مابیت
یان ئاگر هیژ نه به ربووین دبیژن : بینکه فکا دهیت ، ئانکو هشیاربن نه کو ئاگر
به ربیته جهه کی.

٥- بینکه فنک : هه که هنده جلک یان په روکیت که فن بو ماوه کی درپژل سه ری ک
بن و بین بکه قیتی دبیژنی (بینکه فنک).

٦- بینبوی : هه کو ئالی دداننه بهر حه یوانا و نه هیته خوارن؛ وی پوژی یان یا
پاشتر دی بیژن یی (بینبوی) بووی.

٧- بینترشونه : هه کو گه له ک بین ژ جلکیت مروقی بهیت دبیژنی ، بینترشونه.

٨- بینخوه : بینا خوھی ژ له شی هه که سه کی دبیژنی بینخوه.

۹- بئمرار : تايهت ههكو گيانهوهرك وهك (سه ، دهوار)، ههر حهيوانيت ههبيت، ب سكتيت و بين بكهفите كهلهخى وى وهك (گوشت) دييژنى بينا مرارى يا دهيت.

۱۰- بينگهنى: ههر تشتهكى برزيت ، چ گوشت چ فيقى ، دييژن بينگهنى يا ژيدهيت.

۱۱- بينكهوى: نهو مروقى بين ژيدهيت (يا خوھى، يا جلکا، يا لهشى، ههتا يا دهف و ددان و گوھا ژى) نهو دييژينى (فلانكەس بينكهويهكى پيسه).

۱۲- بينه حهورك

۱۳- بينه برسى

۱۴- بينه تير

۱۵- بينه فرهه

۱۶- بينه طهنگ

۱۷- بينه كورت

۱۸- بينه چك.

تبينى:

پهيقا (بين) دچيته سهه رگهلهك پهيقيت دى ؛ لى بهزرا من بو چوو تشتى دهستينشانكرى نينه و گهلهك لايهنا بخوھفه دگريت وهكى:

- ههر تشتهكى ب رزيت (تايهت گوشت) دى بيژن (يى حهفنى) يان (بينهفنى) يا كه تى.

- گهلهك بين ب كهفите جههكى يان تشتهكى دى بيژن (بينا قوزلقورتى) يا ژيدهيت.

- بينخوھشك : ب هزرا من جورهكى (گيا) يه.

بابه تی (٦٢)

گه لهک دهسته واژیت عه ره بی یان زمانیت دی یان زاراقیت دی که تینه ناف زمانتی مه ؛ بیی ئه م پئ ب حه سیین کو ئه فه دیانی و کوهن بو خه لکیمه و به رامبه ری وان مه ب کوردی هه نه ؛ لی ژ بهر هه ر ئه گه ره کا هه بیت ئه م بیی خو ب کارنائینن ئه و ژی (وهگپر نوزانیت یان شهرم دکهت یان زاراقی بیانی ل ده فمه ب قه درتره) کو یا دوماهیئ ئه ز پتر بو ددانم!! دا ل هه وونا ب ئیپین:

١- پشکا شیری گه هشتن !! ل جهی (بارا پتر گه هشتی ، پارین ژ هه میا قه له و تر گه هشتی و ..).

٢- هه ستا وی بریندارکر !! ل جهی (توره کر ، دلئ وی شکاند ، عاجزکر ، ل چه نا وی دا و...).

٣- دوو بژارده !! ل جهی (دوو ری ل بهر مه هه نه).

٤- پوئدکیت تیمساحا بو ریئن !! ل شوینا (خوه ژ قه ستا بو عیجزکر. ژ دره و کزگریوک ئیخسته حه فکا خوه).

٥- بابته ک ئینا خار!!! ل شوینا بابته ک به لاقکر.

٦- ئه و ژی ل پیلئ سویار بوو!! ل شوینا (مه هند دیت یئ ل به راهیئ ،خوه دا تایئ وان ،خوه کره دناقرا ، ئه و ژی چوو پریئ).

٧- خه یالا وان یا خافه !!! ل جهی (بلا ل سه ر وی گوهی نه نئن...)

۸- کهسۆ نه گووتیی پشتا چافۆ ته برویه !!! ل جهۆ (کهسۆ نه گووتیی پینلافا پی ته یا خواره).

۹- ته ستایلۆ وی دیت !!! ل جهۆ (ته راپیچا وی دیت) یان (ته تداره کا وی دیت).
-فیچا ژبلی هندۆ کو ئەو ب خو کوردی نوزانن ؛ دبیزن کوردی هه می زاراف
نینن و نه زمانۆ ئەفرۆ یه و تیرا هه می تشتا ناکهت !!! مه حه یف تو کوردی نه زانی
ژنوی تو کوردیی ب کیم ب زانی!! ژبلی وه رگیڕانا ده قاوده ق (حرفی).

ل قۆ نموونا سقک ب نیڕن و هزرۆ د وه رگیڕانی دا بکهن:
کوردی یا ئەفرو : ئامیر بهیته سه خبیڕکرن دۆ عه مرۆ وی درێژتر بیتن.
کوردی یا دروست: هندی ئامیری ب چاڤدان بیت دۆ پتر خو ه گریت!!

تیبینی:

ئو دهسته واژۆت من کرینه نموونه ؛ گه له ک و گه له ک پترۆت هه ین و ئەو
به رسقیت من داین ب ده ها و سه دا پتر ژۆ ییت هه ین.

بابه تی (۶۳) تی

من ل بابه تی (۲۳) تی ؛ ل سهر په یفا (که ل، کیل، که لووتک، کلوومته) نفیسیوو
کو ئەف زارافه هه می ده برپینی ژ جهه کی بلند دکهن.

فی جاری ئەمی ل زارافی (چه ل) ب تیرن و بزاین چهوا و ل کیده ری و ب چ
پامان دهیته ب کارئینان:

- (چه ل) ژی هه ر ب پامانا چهه کی بلند و ئاسی دهیته ناسکرن و تایهت ئەو چه
کوپه کی چیاپی یی بلند بیت و ب زهحمهت چوو ری بچنی و گه له کی ئاسی و پرک
بیت و سه ری وی یی تیژ و به رهه مه ته بیت:

۱- چاره ل هه رکی یا: چاره کوپیت بلند و بی ری و هه می په خ پرک و ئاسی و
ب زهحمهت بو سه رکه تنی.

۲- چه لی سیدا: ل سهر ری یا هروری/ بهرواری ژووری، ئەوژی کوپه کی بتنی و
بلند و بی ری و پریار و ب زهحمهت و سهر بلند و هلچووپی.

۳- چه لی: دبیت ئەو ژی وهک گوندی که فن ل جهه کی نزیک چه له کی بیت یان
ل بهر پالا وی بیت، واته هه ر ژهندي هاتی یه.

۴- چه لکی: گونده که ل ناف بهرواری یا، ئەو ژی گوندی که فن ل سهر نیف
کوپه کی چیاپی هاتی یه ئافاکرن و ئیک ری ب تنی دچووپی، لهوا ناف ژی لی هاتی
یه دانان (چه لک)، چونکی نه (چه ل) ه و یی بلند و بی ری، به لکی ژ چه لی پچهک
نزمتره و ری ژی دچیتی !!! لهو بوویه چه لک، ل قیری (ک) نیشانا بچووکی یه !!!

۵- زارافڻي (چهل و چهلخه يان چل و چليخته) بو جهين بلند و ناسي ل چيا دهيتته گووتن و واته نهو ژي ههر نهو رامانه.

۶- چهلاکه : داره کي دريژه و سهری وي وهک دارقوسکی يان گوپالي يه و تاييت بلند پي رادکيشنه خواري بهر دهستي مروفي ، ب هزرا من ههر پهيوهندی ب في زارافڻي فه يا ههي.

تبيني:

- په يفا (کوپ) ژي يا ههي به لي نهو وهکي (چهل) يي تيژ و بلند و ناسي نينه. پچهک نرمتره و سهری وي پيچهک راستره ناکونه يي تيژه.

چهل: که فره کي ناسي و مهزنه.

چهلخته: که فره کي بچويک و تيژو ناسي يه.

کوپ: سهری بلنداهيه کا چيالي يا ب مهودا يه.

کومت: بلنداهيه کا چيالي يا بلند و هلکيشاي بت.

گوپک: بلند ترين خالا چيالي يه.

چهل: شه قله کي زرافڻي دريژه، گويزا پي دوه شينن که سي پي رادبيت ديژني

جه لوه شين.

بو په يفا (چهل) په يفا (چهلخته) ژي دهيت بکاريان، بو که سه کي دريژو

هلکيشاي، بو نمونه (چهلخته کي ژ کورپي وان چيبووي، دهستي من ناگه هيته ملي

وي).

بابه تی (٦٤)

دا ب زانین کا ملله تی مه؛ چهوا دان و دكاك ژيکگر تينه و چهوا ئهف کاره کری یه ، ب هندک هالهت و ئامرازیټ ساده و سفک و بو ژین و ژیار وان گهلهک دگرنگ و فەر یون باوه رناکه م مآل ل کوردستانی هه با ئهف پیدفی یه تیدانه بان؛ ب کورتی:

(سه راد ، بیژینگ ، موخل) ، کا دا ل کاری وان ب نیپرین:

١- سه راد :

بو قافارتن و پافزکرنا (بهقلک و نوک و میویژا) دهاته ب کارئینان... گلئشی وان ب سهردکهت و ئهفیت مه گووتین ب بندکهتن.

٢- سه راد بیژینگ:

ده خلی لاو و دندک گر ب سهردکهت ؛ دکره (سافار و دانهیپرک و دانقوت)، ئهوی ب بندکهت؛ دندکا هویرتر دکره (ههفران).

٣- بیژینگ :

ئهو ده خلی لاوی مه گووتی ؛ دکه لاند بو سافاری و دانهیپرکی ، دبره ناشی و دهپرا پاشی ب بیژینگ ددا بای ؛ سفی ژۆ جوودا دبو پاشی ل بیژینگ دکر، سه روکه ب سهردکهت و سافار و سمیتک و بندانک بن دکهتن.

۴- موخل :

سافار و سمیتک و بندانک ؛ ل موخلی دکر ، سافار ب سهردکته و سمیتک دبندا دچوو چونکی ژ سافاری هویرتره.

۵- موخلا هویر :

ئو دهخلی ل خالا دووی مه گووتی دکره ههقران ، دابه نه ناشی و هیرن دابیته ههقران- ئار-. دا ل قی موخلا هویر کهن ، ئاری لاو و پاقر و سپی دا دبندا چیت و ئهوی ب سهر دکته دبیزنی (گهرک یان سفیا ئاری).

۶- ئهوی مه ل خالا سی گووتی دبیزنی (سهروکه) کو ب سهر بیژینگتی دکته ، جاره کادی دا ل ناشی کهن و ل بیژینگتی که نهفه ، ئهوی ب سهردکته دبیزنی (سهرگیژک) ئان (پشی) ژ قه لپیئت زیوانی و گلشی پیکدهیت.

تیبینی:

۱- دزانستی (فیزیکا ئاخی) دا، هندهک موخلیت تاییه تیت ههین بو ژیکگرتنا ئاخی ل دوی گراتیا دندکا ئاخی، کاره کئی گرنکه ل کولیژا ئه ندادزیاری / بسپوریا شارستانی و کولیژا چاندنی / بسپوریا ئاخی دخوینن.

۲- ههر وسا بو جورین نانی ژی مه پتری دهه رهنگ و جوریت نانی بیئت ههین، وهک سهوکا ب گزنیژ و قورد و په نیر و ناسکه نان و دورک و نانی ته نک و سهوک و... هه تا دوماهی.

بابه تی (٦٥)

دا پیکه ل په یقا (به) ب نیرین و بزاین ب چند پامانا و ل چند جها دهیته
ب کارئینان:

١- (به).... (حجر و صخر) ئی عره بی و (Rocks) ئی ټنگلیزی یه.

٢- (به) ئی خانیی هه وه ل کیفه یه؟ ... وه ک (واجهه) ل عره بی.

٣- (به) ئی خوّه ب دهمن..... وه ک (وجه) ئی عره بی.

٤- (به) ئی په زی یی چه وا بوو؟.... وه ک (حاصل) ئی عره بی.

هه ر بقی پامانی؛ دا ل فان زاراقیت خواری ب نیرین:

- چیلما مه (به رهاقیت). واته (به ری) خوّه ئان (حاصل) ئی خوّه ها قیت (ژبه رچوو).

٥- ل فان په یف و زاراقیت خواری ب نیره هه ریئیک پامانا خوّه یا تاییه ت دده ت

وه کی په یقا (به) دهیته به راهیی و به رسنگی!!!

- به رکوشک، به رچاچک، به رمایک، به رخوهر، به روفاژی، به رده سک، به رچیلک، به ر

سنگ، به رکیر، به رسوژ، به رنیاس، به ردل به ربه لا، به راهی، به رگری، به روژ، به ردان،

به ر تهنگی، به ر ده سک، به ر ده ف، به ر گلیزک، به ر گوین، به ر نیاس، به ر و پشت،

به راقیتک، به رامبه ر، به راهیک، به ربلاق، به ربن، به ربوون، به ربه رست، به ربه روژک،

بهره‌لأف، بهرپشت، بهرپیا، بهرته‌نشت، بهرچیلک، بهرخوډان، بهردان، بهردانگ، بهردریای، بهردلک، بهرده‌قانی، بهرده‌وام، بهرسف، بهرفراقینک، بهرفره‌هی، بهرکه‌فتی، بهرکه‌فر، بهرمال، بهرمالی، بهرمل، بهرناکه‌فت، بهرنیاس، بهره‌سانک، بهروار، بهروک، بهری سیدتی، بهره زیف، بهره‌فه‌ز.

هه‌ر وسا ئه‌ف په‌یشه‌ ژی هه‌نه:

- بهر(ی) په‌زی ئه‌ف ساله‌ یی باش بوو
- بهر چاف (واضح)
- بهر چاقی من
- بهردا بدیشه، ب‌رامانا راه‌اژوتی.
- بهر ده‌ست (فی متناول الید)
- بهری قوماشی، (تیک به‌ر و دوو به‌ر)، بهری فی قوماشی چه‌نده
- بهری من تو هاتی، بهری، وه‌کی (قبل) یا عه‌ربی
- ئه‌و چاکیا ته‌ کری خو دا به‌ر سه‌ری ته‌.

www.findi.info

ہندہ ک دستخه تین نافه روکا فی پهرتووکئی کو نفیسینا وان فهدگهرنه سالا ۱۹۸۱ فی

گنده نا ففترا ویه یفتین
پا قزده کو به ره ف
نه مانه و کیم فیه بیون
دینه دینه زمانی فیه و
تکله گنده ه هافه و
گورمتینا هه زنا .....
ع . ف
24-9-1981

تویپ ۱	۱۱
مار ۱	۱۲
تدراج ۱	۱۳
فرض ۱	۱۴
فہ سیرہ ۱	۱۵
گیٹلانڈنڈ	۱۶
گہ مار ۱	۱۷
جاخ :	۱۸
توینج :	۱۹

(۶۶) دیتنا، تھری
گوریٹے

(۶۷) دیتنا، تھری
نہرا

(۶۸) قلمی قنات

(۶۹) قنات

(۷۰) تھری

(۷۱) سوی

(۷۲) جارج بوی

(۷۳) کہان کہ لوون در جیل دوون، جنگ

قریب، نہ سو تھی

قریب

کوی : ہینہ کہ ڈھینٹا پوری
 کویر : بلند ٹیڈا ٹریٹ مروقتیہ
 کویر : صہا نہ یقہ سونہ نہ مورو
 کا دیونا (کائی) باگولا
 تہ بہ کا انائی (بجوکا)
 کورک : تہ تہ کپہ کا کورک
 کورک : تہ تہ کورک کا ہیہ لول
 کورک : تہ کورک کولا بوہ
 کورک : دنیہ ہینہ کپہ پر
 کورک : پیہ کپہ مپائی دپا

- ٤٨ هوییل ۱
- ٤٩ لینہ ۱
- ٥٠ بہار چل ۱
- ٥١ و ستا ۱
- ٥٢ زعفران ۱
- ٥٣ بیہر ۱
- ٥٤ کھنڈر ۱

قرزین (۲۶)
گه سول (۲۷)
سول (۲۸)
لوبلا (۲۹)
تلف (۳۰)
سیلانه (۳۱)
لیته (۳۲)
زاغ (۳۳)
براف

ناقہ روک

۵	دیاری
۷	پیشہ کی
۹	پہیفت و زاراف
۱۱	بابہ تی (۱) ئی
۱۲	بابہ تی (۲) ئی
۱۴	بابہ تی (۳) ئی
۱۵	بابہ تی (۴) ئی
۱۶	بابہ تی (۵) ئی
۱۸	بابہ تی (۶) ئی
۲۰	بابہ تی (۷) ئی
۲۲	بابہ تی (۸) ئی
۲۴	بابہ تی (۹) ئی
۲۵	بابہ تی (۱۰) ئی
۲۶	بابہ تی (۱۱) ئی
۲۷	بابہ تی (۱۲) ئی
۲۸	بابہ تی (۱۳) ئی
۳۰	بابہ تی (۱۴) ئی
۳۲	بابہ تی (۱۵) ئی
۳۴	بابہ تی (۱۶) ئی
۳۶	بابہ تی (۱۷) ئی
۳۸	بابہ تی (۱۸) ئی
۴۰	بابہ تی (۱۹) ئی
۴۱	بابہ تی (۲۰) ئی
۴۲	بابہ تی (۲۱) ئی
۴۴	بابہ تی (۲۲) ئی
۴۶	بابہ تی (۲۳) ئی
۴۸	بابہ تی (۲۴) ئی

٥١	بابه تى (٢٥) تى
٥٤	بابه تى (٢٦) تى
٥٦	بابه تى (٢٧) تى
٦٠	بابه تى (٢٨) تى
٦٣	بابه تى (٢٩) تى
٦٦	بابه تى (٣٠) تى
٦٨	بابه تى (٣١) تى
٧٢	بابه تى (٣٢) تى
٧٤	بابه تى (٣٣) تى
٧٦	بابه تى (٣٤) تى
٧٨	بابه تى (٣٥) تى
٨٠	بابه تى (٣٦) تى
٨٢	بابه تى (٣٧) تى
٨٤	بابه تى (٣٨) تى
٨٦	بابه تى (٣٩) تى
٨٨	بابه تى (٤٠) تى
٩٠	بابه تى (٤١) تى
٩٢	بابه تى (٤٢) تى
٩٤	بابه تى (٤٣) تى
٩٥	بابه تى (٤٤) تى
٩٦	بابه تى (٤٥) تى
٩٨	بابه تى (٤٦) تى
١٠٠	بابه تى (٤٧) تى
١٠٢	بابه تى (٤٨) تى
١٠٥	بابه تى (٤٩) تى
١٠٦	بابه تى (٥٠) تى
١٠٨	بابه تى (٥١) تى
١١٠	بابه تى (٥٢) تى
١١٣	بابه تى (٥٣) تى
١١٨	بابه تى (٥٤) تى

۱۲۰.....	بابہ تی (۵۵) ے
۱۲۲.....	بابہ تی (۵۶) ے
۱۲۵.....	بابہ تی (۵۷) ے
۱۲۶.....	بابہ تی (۵۸) ے
۱۲۸.....	بابہ تی (۵۹) ے
۱۳۰.....	بابہ تی (۶۰) ے
۱۳۲.....	بابہ تی (۶۱) ے
۱۳۴.....	بابہ تی (۶۲) ے
۱۳۶.....	بابہ تی (۶۳) ے
۱۳۸.....	بابہ تی (۶۴) ے
۱۴۰.....	بابہ تی (۶۵) ے

info

فه گوهاستنا رامانا په یثی و لوچکرنا وی ژ رامانا بنه رت و
بکارئینانا وی بو ئیکا بهربه لاقتر، وهکی په یفا (دهست) کو
دغه رهه نگی دا بو مه عنایه کا تایبه ت دهیته راقه کرن، لی هه که
ببیته زاراف بو تیگه هه ک هه فچه رخ؛ ئەم دشیین بو (جیل) ب
کاربیین و بیژین: ئەف دهستی رابووی نه وهکی مه یه؛ زوی ب
زوی ب سه ریکفه ناچن و ئیک و دوو نانیاسن. ههروه سان
گه له ک په یقیت دی بقی رهنگی مه دفی کتیبیدا دیارکرینه،
به لکی ب دههان په یقیت کویر و نه به لاف مه دهستنی شانکرینه
و ئەم دشیین بکه یه زاراف بو ریکه برنا کاری ئەفرو!!!

د. عزهت فندی

سوپاسی

هندهک بابهتین دفتی پرتووکی دا بهری چه ندین سالان ب نافونیشانیین (خهلهک) من د لاپه ری خو یی تاییهت و مالپه ری مالباتا مه (www.findi.info) دا به لافدکرن، ل ده می به لافکرنا هه ر خه له که کی خونده فانان بابهتین مه ب تیبینیین خو زه نگی نکرن نه گه ر هه ف دژی نافه روک و مه به ستین سه ره کی یین بابه تی ژی بن، هه ر وسا ب بیرئینانا هندهک په یقان، سوپاس بو وان هه میان. هه ر وسا یین بووینه پشته قان و پالده ر هه تا کو جهی خو دفتی پرتووکی دا گرتین، له ورا ب فه ر دزانم ئیک ئیکه ب تیبینی و روئکرنا نه ف بابه ته زه نگی ن و ده وله مه ندرین سوپاسیا وان بکه م.

